

12. JUL. 1927

Imprimat legal

Datina

ANUL V.

Nr. 3-4.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MÂNTUITORUL.

DATINA

ARTISTICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: M. Gușlă

An. V. Nr. 3—4.

Martie
Aprilie 1927.

SUMĂRUL:

Către Christos — rugăciune — G. Papini — In românește

Odiseea sufletească a lui G. Papini . . . . .

Personalism anarhic și energetic . . . . .

Spre răsărit — poezie — . . . . .

Noapte — poezie — . . . . .

A'nflorit tămâioara — nuvelă — . . . . .

Dorință — poezie — . . . . .

Viforniță de toamnă — schiță — . . . . .

Despărțire — poezie — . . . . .

1330 — piesă istorică — Actul V. . . . .

Schițe —

desenuri

I. Celină

Al. Dima

C. Rădulescu-Motru

C. Goran

G. Boldea

Jul. Predescu

Em. Glurglucă

Petre Stăncă

Em. Glurglucă

Ang. Stătescu

G. Simionescu

D. Ghiață

C. Nicolau

Mișcarea culturală:

Insemnări:

C. Sandu-Aldea

60 de ani dela apariția „Convorbiri Literare”

Comemorarea lui Petrarca

Pestalozzi și vremea noastră

Scrieri din București — Tagore și Keyserling

Tradiționalism și modernism

Casa luminii din Mehedinți

Orice reproducere este oprită

ABONAMENTE:

Lei 30.

Lei 200 . . . po an.

Instituții și autorități: Lei 300

CĂTRE CHRISTOS

Rugăciune

Fragment
din
Giovanni Papini.

Ești încă, în fiecare zi, în mijlocul nostru. Și vei fi cu noi pentru totdeauna.

Trăești între noi, lângă noi, pe pământul care este al tău și al nostru, pe acest pământ care te-a primit, copil între copii și judecător între tâlhari; trăești cu cei vii pe pământul muritorilor cari ți-au fost dragi și pe cari îi iubești încă; tu nu trăești o vieță omenească pe pământul oamenilor, poate ești nevăzut chiar acela cari te caută, poate sub înfățișarea unui Sărac care își agonisește pâinea și nimeni nu-l bagă în seamă.

Dar astăzi a venit vremea când trebuie să ne apari nouă tuturor și să dai un semn veșnic și de neînălțurat acestei generații. Tu vezi Isuse, nevoia noastră; tu vezi întrucât este de mare nemărginita noastră trebuință; nu poți, cel puțin, să ne arăți că nu mai poate cunoaște văleatul zăbavii trebuința noastră, cât e de aspră și adevărată strămtorarea noastră, sărăcia noastră cumplită, desnădejdea noastră; tu știi cât avem nevoie de ajutorul tău, cât e de trebuitoare întoarcerea ta.

Chiar de ar fi o scurtă întoarcere, o venire pe neașteptate, urmată deodată de o neașteptată dispariție; o singură apariție, o sosire și o plecare, o vorbă numai la sosire, o vorbă numai la plecare, un singur semn, o singură veste, o fulgerare în ceruri, o lumină în noapte, o deschidere a cerului, o strălucire în besna nopții — un ceas numai din veșnicia ta, un cuvânt numai pentru toată tăcerea ta.

Avem nevoie de tine, numai de tine și de nimeni altul. Numai tu care ne iubești poți să simți pentru noi toți cari suferim, îndurarea pe care fiecare din noi o simte pentru sine însuși. Tu singur poți să înțelegi cât e de mare, nemăsurat de mare, lipsa ființei tale în această lume, în acest ceas al veacurilor. Nimeni altul, niciunul din cei ce trăesc, niciunul din cei cari dorm în mocirla gloriei, nu poate să ne dea nouă nevoiașilor, cufundați în cumplită lipsă, în mizeria cea mai grozavă dintre toate, aceea a sufletului, bunul care mântuește. Toți au nevoie de tine, chiar și acei ce n'o știu, și mai ales cei cari nu o știu mai mult decât cei ce o știu. Flămândul își inchipuește că își caută pâine și are nevoie de tine; însetatul socotește că are nevoie de apă și e însetat de tine; bolnavul se înșală căutându-și sănătatea, vătămarea lui este tocmai lipsa ta. Cine caută frumuseța în lume te caută, fără să bage de seamă, pe tine care ești frumuseța întreagă și desăvârșită; cel care caută în cugetare adevărul, fără să vrea, te dorește pe tine, care ești singurul adevăr vrednic de a fi cunoscut

și cine se trudește pentru pace te caută pe tine, singura pace unde se pot odihni inimile cele mai neliniștite. Ei te chiamă fără să știe că te chiamă și strigătul lor este negrăit mai dureros ca al nostru.

Noi nu te chemăm din deșertăciunea de a te vedea cum te-au văzut Galileenii și Judeii, nici pentru bucuria de a-ți mai privi odată ochii, nici pentru nebunescul orgoliu de a te îndupleca cu ruga noastră. Noi nu cerem marea coborîre în slava cerurilor, nici fulgerul Schimbării-la-față, nici răsunetul îngerilor și toată sublima liturgie a celei din urmă veniri. E atâta umilință, tu o știi, în năvalnica noastră semeție! Noi te vrem numai pe tine, făptura ta, bietul tău trup sfredelit și rănit, cu sărăcăcioasa-i cămașe de lucrător sărac; vrem să vedem ochii aceia cari răzbat păretele pieptului și carnea inimii, și tămăduesc când rănesc cu mânia lor și sângerează când privesc cu duioșie. Și vrem să-ți auzim glasul tău care inspăimântă demonii pe cât e de dulce și farmecă copiii pe cât e de vajnic.

Tu știi cât e de mare, mai ales în aceste vremuri, trebuința privirii tale și cuvântului tău. Tu știi bine că o singură privire a ta poate să răstoarne și să schimbe sufletele noastre, că glasul tău poate să ne smulgă din mocirla nețărnuturii noastre mizerii, tu știi mai bine decât noi, cu atât mai adânc decât noi, că prezența ta e grabnică și nezăbavnică în această vreme care nu te cunoaște.

Ai venit întâia oară pentru a mântui; te-ai născut să mântuești; te-ai lăsat crucificat pentru a mântui: arta ta, opera ta, misiunea ta, vieaja ta este aceea de a mântui. Și noi avem astăzi, în aceste zile mohorite și spre rele pornite, în acești ani cari sunt o condensare, o creștere de nesuferit a urgiei și durerii, avem nevoie, fără întârziere de a fi mântuiți.

Din italienește de

I. Celină.

Chenar pentru odiseea sufletească a lui Giovanni Papini.

Friederich Nietzsche critică la sfârșitul veacului trecut spectacolul culturii moderne, în care vede o lipsă completă de unitate. Parecă că în același moment al istoriei, toate curentele vremurilor de demult veniseră să se rostescă din nou. Veacul nostru nu a adus încă unitatea așteptată. Asistăm și azi — poate mai mult ca oricând — la încrucișarea celor mai opuse feluri de a vedea lumea și viața. În dorința de a ne găsi mântuirea sufletească; Pacca de care avem alăta nevoie, ne străduim să căutăm Adevărul sufletului. Și ne lăsăm furași de făgăduelile minților ascuțite, cari au fărîșit deslegări pentru noi. Mântuirea totuși nu poate fi decât una: liniștea sufletească dăruită de Isus.

* * *

Fiu al epoci noastre, *Giovanni Papini* a trăit tot sbuciumul acesta. Temperament personal și hotărît, întregă sa activitate filosofică, polemică și literară s'a desfășurat într-o atmosferă cu totul neprielnică înclinațiunilor sale. A trebuit așa dar să lupte. Și nu s'a dat nici-o clipă în lături să lovească aspru pe adversari. Negater al valorilor consacrate, a ridicat armele împotriva lui *G. D'Annunzio*, care, în primul deceniu, al veacului nostru începuse să fie zeificat.

În politică, *Giovanni Papini* fu deasemeni un soldat apărător al naționalismului intransigent mai întâiu, apoi al celui moderat. În curente filosofico-religioase ale veacului nostru a fost un continuu naufragiat. Tragedia sa sufletească e oglinda propriului nostru chin.

Între entuziasmul naiv, romantic al vremii și scepticismul dizolvant moștenit în urma decesului spiritului științist, *G. Papini* asemănat unei bărci ajunsă jucărie în mâna furtunii, a început prin a fi pragmatist. Filosofia practică a Adevărului util și comod i s'a părut potrivită vremii noastre. Și-a asimilat-o deci din cărțile lui sau articolele lui Peirce, James sau Bergson. Mai mult chiar. A încercat s'o popularizeze.

Dela un timp însă, a simțit nevoia unor rezerve față de pragmatism. Spiritul hipercritic l-a adus apoi în apele dureroase ale scepticismului metafizic.

Devenit apoi pesimist absolut, a încercat să-și caute mântuirea în Teozofie și Spiritism. *Giovanni Papini* a ajuns în cele din urmă ateist.

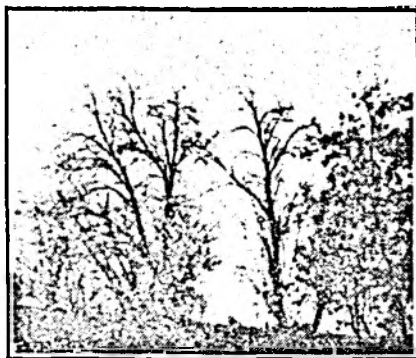
Odissea lui nu se sfârșește însă aci. După 1909, mișcarea filosofico-religioasă a lui *Loisy*, care dorea actualizarea biologică prin introducerea spiritului științist, îl atrase. *Papini* se apropie astfel de creștinism. Perspectivile unei liniștiri sufletești îi surâdeau. Și în 1921 are loc trecerea sa oficială la catolicism. În convertirea ateului *Papini* e ceva dintr-o minune divină. Pentru o clipă cel puțin, sufletul agitat al marelui Florentin și-a odihnit apele.

Și a voit să-și ispășească greșelile. Drept aceea s'a retras —după buna tradiție creștină— în sihăstria munților la Bulciano, în locul unde Toscana se îmbrățișează cu Umbria și-a meditat și scris „Povestea lui Cristos”, pe care a închinat-o sufletelor ce și-au pierdut credința întru Isus.

Evangelhelile nu se mai citesc astăzi. Mântuitorul trebuie din nou înviat și apropiat sufletului omului modern. Căcece a încercat *Giovanni Papini* dăruindu-ne „Povestea lui Cristos.” Într'un stil simplu și sfânt, duios, cu o epică putere de evocare, cu interpretări ingenioase și noi, cu o reușită relevare a ideilor noi ale lui Isus, *G. Papini* ne-a convertit sufletul și ne-a pregătit Pacea.

În „Rugăciunea către Cristos”, din care traducem pentru cititorii noștri, *Giovanni Papini* a intrupat dureroasa sete a vremii noastre pentru Isus și a prezentat tabloul apocaliptic al sufletului nou.

A. Dima.

Personalism anarhic

și

Personalism energetic

Toți câți vizitează România au cuvinte de admirație pentru bogăția pământului ei. Mulți cred chiar, că nu este țară mai bogată de la Dumnezeu, ca România. Ea are o țarină fertilă pentru agricultură; are un subsol încărcat cu petrol și cărbuni: are păduri cu cele mai variate esențe de lemn; munți și văi, prin care șerpuiesc riurile în abundență; are o climă destul de sănătoasă; este o țară întinsă și variată, așa că ea îndeamnă la o viață comercială și industrială intensă. Firea poporului român este de asemenea dintre cele mai fericite. Nu apăsa asupra lui nici un atavism degradator. Este sănătos și inteligent. Tradițiile sale îl fac tolerant cu străinii și primitor de educație. Și cu toate acestea România nu este ceea ce ar putea să fie. Pe pământul ei așa de bogat trăiește un popor sărac. Isoarele, din care ar trebui să se alimenteze comerțul și industria, sunt nesocotite de Români; ba multe dintre ele sunt în stăpânirea străinilor. România nu se bucură de binefacerile civilizației europene în măsura, în care ar trebui. N'are viață economică cerută de bogăția sa. N'are viața politică și sufletească la înălțimea firei poporului său. Bună țară, rea tocmeală, zice un vechiu proverb popular.

Din ce cauză această rea tocmeală? Dintr'una singură. În România, energia personalității omenești nu este pusă în valoare. Aci, se ignoră că dinamica progresului stă în primul rind în cultivarea aptitudinilor sufletești, productive. Poporul român nu știe să folosească de cât în mică măsură darurile, cu care a fost hărăzit de natură. El n'a prins secretul resortului care face pe unele popoare europene să fie puternice și pe altele slabe.

Acest secret este însă departe de a mai fi un secret, astăzi. El este știința personalității.

Constituția personalității este produsul datorit cristalizării, pe care o operează eul în structura sufletească, dată omului prin naștere, de la natură. Eul are față de această structură rolul de ferment, adică de accelerator. Fără eu, structura sufletească ar ajunge și singură la diferențieri individuale, cum ajunge de altminteri în organismul animalelor, nu însă la personalitate. Personalitatea prezintă

diferențieri de o ordine superioară și cu efecte cu mult mai întinse de cât individualitatea. Pe când individualitatea urmărește adaptarea la mediu, personalitatea urmărește cucerirea mediului prin muncă. Una consistă în păstrarea întipăririlor suferite dela mediu, cealaltă în statornicirea aptitudinilor inovatoare. Individualitatea se menține pe planul biologic, al conservării vieții: personalitatea, pe planul social și moral, al innobilării și expansiunii vieții. Toate aceste caractere se cristalizează în personalitate grație eului. Ce este eul? Simțirea anticipațiilor organice; adică simțirea anticipării voluntare. Eul este prima emoție euforică a voinței spre putere; este germele dorințelor. Principala lui proprietate este ușurința de a se identifica lucrurilor externe. El începe, îndată după apariția sa, cu cea mai vastă identificare. Primul eu este eul mistic. Prin el, omul se identifică lui Dumnezeu și naturii întregi. Prima personalitate cristalizată de eul primitiv este amorfa, fiindcă are proporții incomensurabile. Dar eul nu rămâne la starea de pură emoție. El se raționalizează treptat îmbogățindu-se prin experiență. Cu raționalizarea lui, cristalizările produse în substratul sufletesc iau forme cu mult mai precise. Așa apar treptat personalitățile cunoscute în viața socială și profesională. Mai întâiu, aceste personalități au caracterul de tipuri sociale și morale: ele consistă, ca și instituțiile publice, în deprinderi constante și unitare.

După personalitățile-tipuri, urmează personalitățile active, profesionale. La acestea, rolul eului trece într-o nouă fază. Proprietatea de identificare cedează înaintea proprietății de selecționare. În structura sufletesca a individului, eul găsește acum aptitudinile, pe care le selecționează și le întărește. Cristalizarea se adâncește, cuprinzând funcțiunile instrumentale ale muncii. Profesionistul are, nu numai cunoștința tipului său, dar și conștiințiozitatea muncii. La el eul se identifică muncii creatoare.

Tot secretul resortului, care face pe un popor să fie puternic și pe altul să fie slab, stă în simbioza dintre eu și aptitudinile sufletești. Unde eul nu a ajuns să aibă rolul de selector al aptitudinilor de muncă, personalitățile din sânul poporului, și cultura poporului însăși, nu sunt la înălțimea timpului, nu dau energia, pe care o cer împrejurările. Poporul tânjește, cu toate că strict vorbind el nu este bolnav. El este întrecut de alte popoare.

Să cultivăm dar eul pentru marele rol, la care este chemat în viitor. Dar cum? Mai trebuie cultivat eul, când el rodește cu prisos din sânul naturii? Misticul are din naștere cel mai prodigios eu, fără

să-l fi cultivat. Și câți săraci cu duhul nu sunt în acelaș caz. Germe-
nul dorințelor există peste tot. Există însă în starea anarhică. În
eliminarea anarhiei stă progresul.

În adevăr. Prin ce se deosebește un stat puternic, de un stat
slab? Personalitate are și unul și altul; deși fiecare are o personali-
tate cristalizată în mod deosebit. Amândouă sunt mândre pe avutul
lor sufletesc. Poate că amândouă sunt mândre și pe instituțiile lor
politice. Ce face totuși superioritatea unuia asupra celuilalt? Idealul
moral și religios este în Europa aproape comun. El nu este dar cauza
inegalității. De unde vine inegalitatea?

Numai din personalismul anarhic al celui slab. Statele puternice
ale Europei practică personalismul energetic, pe când cele slabe,
personalismul anarhic.

Să punem față în față aceste două personalisme. În personalis-
mul anarhic domină capriciul eului. Proprietatea identificării, ca să
nu zicem maimuțării; nu cunoaște margini; ca în vis eul divaghea-
ză. Poporul, în care tronează acest personalism, este plin de refor-
matori, adică de imitatori de tot ce se vede la străini. Tradiția în el
nu se respectă, și nici competența profesională. Un singur cult este
la el în floare: cultul incompetenței. „Stii tu cine sunt eu?” „Dacă
aș fi vrut eu”. „Dacă m'ar fi ascultat pe mine!”. Acestea sunt vorbe-
le, pe care le auzi la fiecă ocazie în mijlocul lui. Eul este ipertro-
fiat, în schimb personalitatea amorfă. În ce este specialist domnul
cutare? În nimic. Dar este bun pentru toate și n'are teamă de nici
o răspundere. Ar putea să conducă și o armată, deși n'a fost nici
odată soldat. În vis, este oare nevoie să fi fost soldat pentru ca să
te visezi în fruntea armatei? Nu. Domnul celălalt are talent de vor-
bă. Calea îi stă deschisă la cele mai mari onoruri. Iar celălalt n'are
nici acest talent, dar are bune intenții. Atâta este destul ca să pre-
tindă dreptul de a încercă o reformă pe spinarea tuturor. Cum jude-
că, în sfârșit, domnul cutare istoria poporului său? Numai din punc-
tul de vedere al eului său. Istoria poporului său are două serii de
fapte: fapte mari; în care eul domnului a participat și și le-a apro-
piat, prin urmare; și fapte mici de care eul domnului a fost străin!..
Se înțelege, parsonalismul acesta își are poezia lui. Cele mai imo-
rale lucruri pot fi puse în perspectiva frumosului. Eul este ca o
plantă. Ipertrofia lui uneori impune admirația. Un copil, hotărînd de
soarta lumii, este totdeauna un erou. Diferitele lui atitudini sunt ca
o vegetație luxuriantă în domeniul sufletesc! Dar poezia aceasta nu
dă unui popor tărie. Din fericire personalismul anarhic este o stare

de tranziție în istoria omenirii. În Europa apuseană, el cedează peste tot înaintea personalismului energetic, făurit dela școala muncii. Pe unde el se mai menține, cauza trebuie căutată, nu atât în sufletul popoarelor, ca totalități, cât în aberațiunile claselor conducătoare. Așa bunăoară în România. Poporul român de la sate nu este întru nimic vinovat de scăderile, pe care le arată vieța sa politică și socială de la oraș. El nu ia parte la anarhia eului național, de cât în mod negativ, adică prin imobilitatea propriului său eu. În adevăr, care este psihologia statelor din România ?

Acela care vede o singură dată un sat românesc ori și cât de bine l-ar studia nu știe nimic de seamă din psihologia populației lui. Un sat românesc trebuie să-l vezi la diferite intervale, pentru ca să-ți înțelegi psihologia. Pentru că aceea ce este mai de seamă în psihologia lui, este tocmai eterna imobilitate sufletească. Cu cât îl vezi la intervale mai depărtate, cu atât eterna lui imobilitate impresionează. L'ai văzut când erai copil ; și-l vezi, când ești bătrân ; ce experiență minunată : tu te-ai schimbat profund, satul stă pe loc. Numărul locuitorilor s'a înmulțit cu ceva ; atâta poate ; în aceea ce privește ocupațiile locuitorilor, obiceiurile și felul lor de muncă, toate au rămas cum le-ai pomenit. În locul lui moș Gheorghe, este moș Ion ; și în locul copiilor cari sburdau în pulberea drumului, când erai și tu copil, acum sunt alții ; dar aceleași jocuri, aceleași cuvinte, aceleași cântece, până și aceleași inadvertențe morale. Românul este cum l-a lăsat Dumnezeu ; n'ai ce schimba în el ; îți spune câte un bătrân, care a înțeles mirarea ta. Nu-ți vine să crezi ochilor. Cercetezi, că doar vei găsi ceva schimbat. În sfârșit crezi că găsești. Un bătrân, mai la oparte de ceilalți, îți desvăluie paraponul inimii sale. Nu mai este lumea ca mai înainte. Nu se mai țin oameni de cuvânt, nu mai respectă cele sfinte. Femeile nu mai stau în casă ca să țese și să toarcă, cum făceau altă dată. Toți sunt la cârciumă. Bătrânul acesta este amărit. El vede, ca mulți bătrâni, lumea mergând din rău în mai rău. Dar cuvintele acestui bătrân nu sunt nici ele ceva nou pentru tine. Pare că le-ai mai auzit în copilărie, când supărai pe bunicu. Așa dar, și jocul, și cântecul, și lucrul, și cearta, la fel neschimbate. Din ce cauză aceasta impietrire sufletească a satului românesc ? Doamne, nu se nasc și aci suflete inzestrate cu dorințe de inovație, ispitite de progres, ca aiurea ? Ba da. De aceasta te poți convinge ușor. Primul copil, ce-ți iese în cale, este dovada că populația este sănătoasă și inteligentă. Atunci de ce imobilitatea ? Fiindcă satul românesc nu ia parte la formarea culturii românești. El trăiește de sine,

împietrit în mediul său. Copiii din sat, fără dorințe și fără ispite de progres? Ce înjurie nedreaptă. Privește-i numai cât de avizi sunt să-și umple memoria cu lucruri noi; cât de ispitiți sunt să dea mâinilor o ocupație nouă! Dar unde să-și satisfacă ei ispita creierului și a mâinilor? Biserica le dă tradiție. Școala le dă poezie și basme până la vârsta de 10 ani; de aci înainte, până la recrutare, le dă răgaz ca să uite ce au învățat. Nimeni nu leagă energia sufletului lor de energia naturii, învățându-i cum să fie mai harnici și mai înobilizați la muncă. Ei rămân cu aceea ce le-a dat buna natură. Natura i-a înzestrat cu funcții creatoare de imaginație; vor cânta și ei; vor imagina basmele, pe care le-au imaginat și strămoșii lor. Natura le-a dat darul de a vorbi! vor vorbi, care mai elocvent care mai puțin elocvent. Sunt mulți vorbitori în sat mai elocvenți de cât cei mai maiestri parlamentari. Natura le-a dat organizarea brațelor în vederea instinctului muncii; vor executa și dâșii, cu vremea, munca cea mai puțin diferențiată. Munca agricolă, cu sapa și plugul; împletitul nuelelor, cioplitul cu barda a lemnului, frământatul și arsul pământului la facerea cărămizii și a oalelor; hrănirea și mulsul animalelor; țesutul și torsul lânii și cănepei; transportul cu spinarea și cu carul; cu un cuvânt, vor face muncile, pe care le sugerează experiența însăși, ca o continuare a energiei cosmice. O muncă diferențiată, înobilizată, ei n'au de unde să o învețe, fiindcă nu-le o arată nimeni. O Doamne, mizeria sufletească a acestor copii ai satelor: Să fii dotat de natură, și să nu poți pune în valoare aceea ce natura ți-a dat; Câte tragedii nu se petrec în această viață monotonă de sat! Câte destinuri nu se abat; câte perspective fericite nu se închid; câte energii nu se pierd! Imobilitatea, pe care o arată sufletul satului românesc, este echilibrul unui groaznic conflict. Imobilitatea sufletească a satelor este urma, pe care a lăsat-o moartea triumfătoare. Copilul a încetat să mai fie avid de noutate; ispitele lui au murit, fiindcă au fost zdrobite de împrejurări. A încercat copilul lui badea Stan să afle de ce soarele s'a acoperit într'o zi întunecând cerul chiar din senin. Un an întreg și-a frământat mîntea în toate chipurile, și a întrebat pe toți. În capul lui luminează nu s'a putut face. Preotul i-a amintit de puterea lui Dumnezeu. Învățătorul s'a trudit să-i explice ceva; a făcut chiar un cerc cu creta pe tablă, dar prea limpede n'a fost învățătorul,.. A, dacă el ar fi avut la îndemână o carte de enciclopedie, cum au școlile din alte țări, lucrul ar fi fost mai ușor! Satul român n'are însă o enciclopedie, cât de populară. Și a sfârșit copilul lui badea Stan prin a se duce la moș Tănăsache, care i-a

citit dintr'un vechiu calendar cum soarele, ca și luna, ca și stelele sunt mâncate de vârcolaci. A sfârșit astfel curiozitatea copilului: un viitor om de știință poate mai puțin. A încercat și copilul lui badea Vasile să-și astâmpere curiozitatea de a ști, de ce unele insecte îmbolnăvesc pe om prin mușcătură, iar alte nu. N'a putut afla nimic. Dar copilul lui badea Nicolae! Ce istețime avea la scobitul lemnului, că și-ar fi putut face cu cuțitul ori și ce chip de lighioană, după voie! Și copilul lui badea Șerban! Acesta pare că avea ochii în vârful degetelor, așa știa să potrivească șurupurile, să dreagă cuiele, și să așeze fierotenie pe fierotenie. Toți acești copii sunt astăzi ca toată lumea din satul lor așa cum au fost moșii și strămoșii lor. Psihologia satului românesc este psihologia cimitirului dorințelor de inovație și al ispitelor.... Eternă imobilitate.

Eterna imobilitate nu se împacă cu personalismul anarhic, și nu exclude ori și ce fel de personalitate. Ea convine de minune personalității de tip istoric și etnic. Satul românesc nu inovează în deprinderile strămoșești, dar în schimb prin repetarea acestora, întreține continuitatea tipului istoric. Un peisaj de munte este cu atât mai caracteristic, cu cât muntele este mai înalt. O apă, tocmai prin albia ei stabilă, capătă o fizionomie. Un animal este cu atât mai tipic cu cât răspunde mai bine rasei și mediului. Așa și într'un sat de oameni. Stabilitatea dă relief istoric. Actele și gândurile sătenilor cu cât sunt mai ferite de inovație, cu atât devin mai tipice, mai instituționale. Mentalitatea satului devine stereotipă. Moralitatea lui, o cămașe strâns lipită de piele. Săteanul român nu cunoaște modă, nu cunoaște snobism, ¹⁾ nu măimutește pe nimeni, este tipul naționalismului monumental și etern, în deosebire de târgovețul, care este ros de personalism anarhic. Satul român nu este dar lipsit de personalitate, Pe cea istorică, sau etnică, el o are fără discuție. El nu are însă o personalitate energetică, adică o personalitate, care, continuând natura, să creieze peste natură forma nouă de energie. Brațele și creierul săteanului român nu transformă materia primă în creații originale, care încorporate apoi culturii române întregi, să întrețină evoluția acestei culturi. Sunt țări, ne spun geografil, unde grâul nu ajunge niciodată să facă spic, și să înmulțește numai prin rădăcini. Așa este și personalitatea satului românesc. Ea se continuă prin rădăcini, nu prin spicele creațiilor sale. Sufletul ei naște și moare în mediul strămoșesc al satului, nimic din producțiile ei nu răsbate

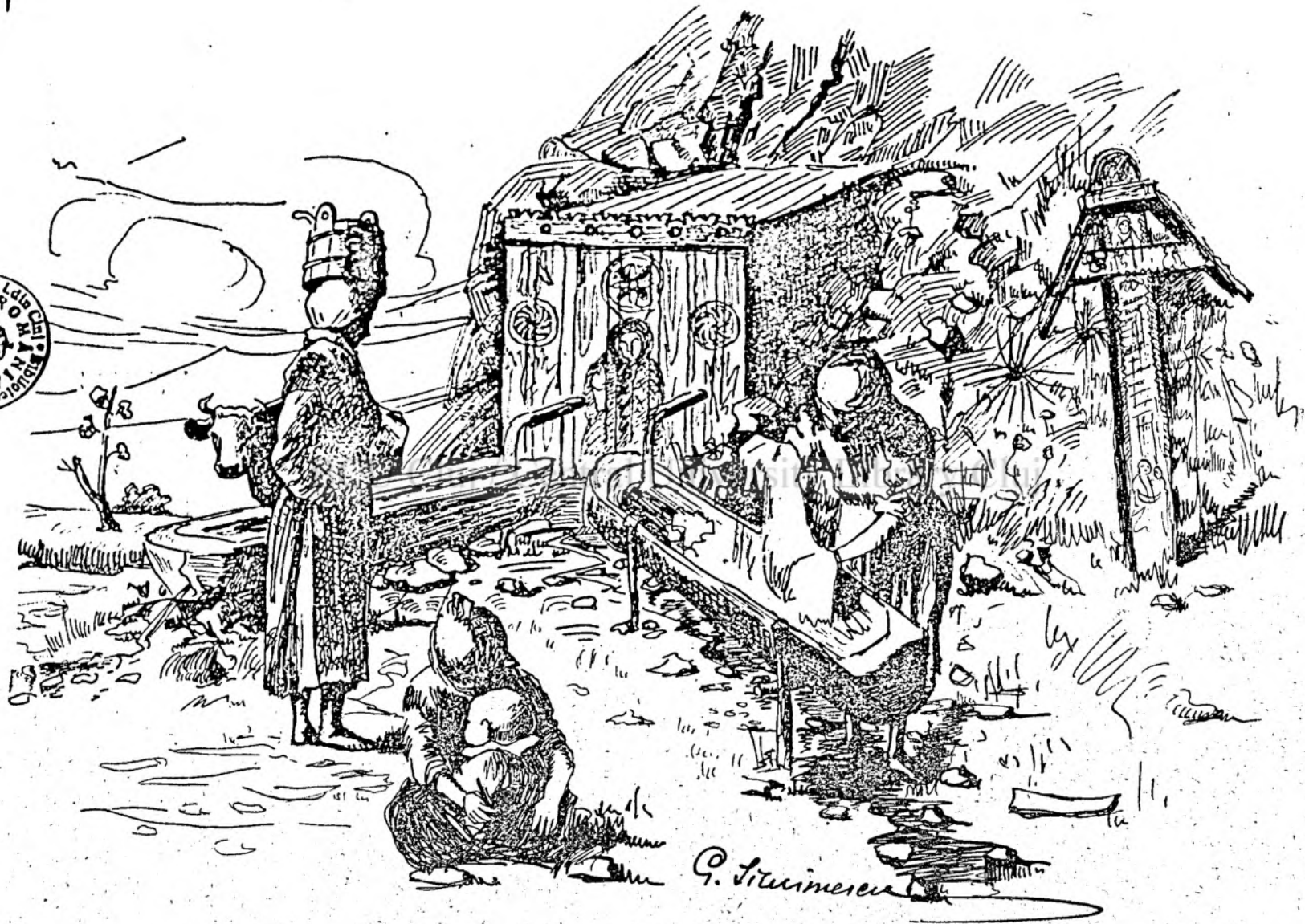
1) Paciunea infigurată de a se distinge prin lucruri frivole, după cum definește La Bruyere snobismul.

în afară. Ca și grâul din pomenitele țări sufletul săteanului român nu ajunge să rodească. El este o rezervă obloșită sub pământ. Dacă această rezervă ar ieși la lumina zilei! Dar cum și prin cine? Conducătorii lui sunt orbiți. În loc de deprinderi profesionale, care să înobileze munca săteanului, conducătorii lui îi dau frazeologie. ¹⁾ În loc de ordonarea eului, conducătorii dau desordonarea. În loc de conștiințiozitate profesională, conducătorii pregătesc misticismul revoluționar. Ca și cum eul lăsat de sine nu este îndeajuns de inclinat spre misticism și revoluție!

— În fața personalismului anarhic stă personalismul energetic, pe care îl găsim dominând viața națiunilor puternice din Europa. În ce consistă acest personalism? În ridicarea conștiinței omului la rolul de continuatoare și transformatoare a energiei naturii. Omul este puternic atunci, când, stăpânind cu gândul legile naturii, se infiază acestei naturi, și o continuă prin muncă. Este persoană energetică acela care reușește să aprindă în sufletele semenilor săi, prin îndemn și pildă, dorința pentru o muncă mai nobilă. A trecut pe aici un om: se zice pe urma cuiva, când lucrurile lăsate de dânsul sunt așa rostuite că par a merge de sine; când gândul și fapta celui ce nu mai este continuă să rodească și după. Mulți asemeni oameni au trecut prin satele puternice ale Europei, până ce acestea au ajuns unde sunt! De ce nu trec peste tot locul, unde este nevoie? Pentru că natura este generoasă cu spontaneitatea eului și avară cu cristalizarea personalităților. Eul gigantic, mistic și vagabond, crește peste tot. Eul ordonat la muncă este o plantă rară. Este mai ușor să cuprinzi într'un eu sentimental tot universul, decât să transformi prin munca brațelor colțisorul de țară, în care te-ai născut. Satul român nu poate să prospere, fiindcă de nevoile lui n'au nici o înțelegere clasele conducătoare ale Statului român. Dacă ar fi această înțelegere, ce izvor de energie ar fi în satul român! Dar astăzi nimeni nu ia seama la dânsul. Conducătorii lui ard de dorința să-i standardizeze cerealele, uită însă că standardizarea cerealelor este un simplu rezultat al standardizării aptitudinilor la muncă. Unde munca nu este înobilată, nici fructul produs de ea nu este nobil.

C. Rădulescu-Motru

2) Școale de meserii și școli Profesionale de diferite grade nu lipsesc din bugetul Țării românești, dar ele folosesc altora, iar nu sătenilor. Sătenii nu învață în ele o meserie, fiindcă maeștrii și profesorii acestor școli sunt adeseaori improvizați, iar acolo unde sunt destoinici nu li se pune la dispoziție unelte și material didactic, fără de care învățământul orișicărui meserii este nul. Școlile de meserii și profesionale par a fi create în Țara Românească pentru a câpăta pe câțiva cetățeni burghezi cu slujbe de profesori, iar nu pentru a ridica întunerecul din sufletul celor de jos.

G. Simionescu

La fântână

G. SIMIONESCU.

DORINȚĂ.

Mă vreau acolo unde de toate ești aproape
 Și tuturor cuvântul se 'mparte de o potrivă,
 Unde svâcnește'n pietre viața primitivă
 Și zorile se varsă ca apa peste ape.

Din patru zări să curgă 'n șuvoae calde vântul
 Prin celula sufletului meu involburat —
 Miresme să alunge iezme de păcat —
 Să mă pătrundă cerul ca ploile pământul.

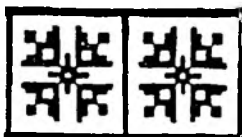
S'am creștetul în soare și glesnele în rouă,
 Urechea aplecată pe fratele stejar,
 S'aud urcând sub scoarță-i tot sufletu-mi... să par
 Născut atunci din sânul naturii 'n formă nouă.

Dibuitoare mâna s'atingă pe aproape
 Pe Dumnezeu mireasmă plutind pe flori, pe ape.
 Și pacea lui fihnită s'o beau setos prin pori —
 Și să-mi împrăștiu duhul la florile surori...

Ca să m'adun mai tânăr și mai întreg, s'aud
 Cum cântă'n mine seva și câmpul tot în creșteri —
 Și'n fundul vieții mele aplecat să sug
 Răcoarea din poene, izvoarele din peșteri...

Mă vreau acolo unde de toate ești aproape
 Și tuturor cuvântul se 'mparte de o potrivă,
 Unde svâcnește'n pietre viața primitivă
 Și zorile se varsă ca apa peste ape.

Emil Giurgucă.

A înflorit tămâioara....

Ce grea este zăpada așlernală peste morminte...

Prima zăpadă peste cei dintâi morți, nu se topește niciodată. Ea se așează încet, domol și trist, și fiecare fulg, care roește în văzduh, fiecare fulg care cade pe pământ, își pătrunde în inimă, și-o îngheață, ca pe-o floare prididită de frig, iar lacrimile își rup năvalnic hotarele lumii de ieri, ca să nu se mai oprească, niciodată....

Așa a fost zăpada asta....

În ochii mei stratul ei de o palmă, a crescut ca niște munți și s'a înnămețit peste morminte ca să le cutropească, să le sudoamă....

S'a așezat ca să le fie greu morșilor, să-i înăbușe și să le înghețe oasele... Frigul să le strângă ochii și gura, să le usuce fruntea, să le smulgă părul, să le lîntuiască mâinile încrucișate....

Toată, toată zăpada s'a adunat peste morminte, ca nu cumva morșii să învie, să prindă vieață maldărul de oase, și să vină morșii peste noi, să ne strice huzurul, belșugul și să ne turbure plăcerile, băute până în fund, în căldura lor dulce și molesitoare....

Și'n afară de aceasta morșii, morșii trebuie să se topească mai în grabă, să-și prăfue mai repede trupurile, ca să nu se arate în chipuri de strigoii..., să se prăfue mai iute, căci vieața e scurtă și vine rândul altora...

Și așa, pe dealurile copilăriei mele pe cari înfloreau cei dintâi cireși și vișini, meri și piersici și pe cari cuibăream de cum da în Ci-reșar și până se culegeau luncile, pe dealurile ei a trecut moartea...

Și de atunci nu-mi mai răsar în ochi nici flori, și nici merii ori piersicii nu mai prind roade...

Nori-s mai aproape de creasta lor arsă, și nu-i picior de vietate cât sunt ele de înlîne, și oricâtă veselie și vieață era în fiecare ramură, în fiecare frunză, și în fiecare fir de iarbă....

De ce n'o mai fi răsărit soarele, care luminează întreg pământul, și dă mișcare vietăților, și pe cărăruile dealurilor copilăriei mele!?

Pe ele se plimbă dela un capăt la celalt, majestos, moartea, vântul șueră ca printre niște oase uscate, iar peste mormintele proaspete, cu florile vestejite și cu gardul ros de ploii, crește, crește zăpada, ca ntr'un vis, crește ca să nu se mai ia niciodată.

Depe toate culmile, depe toate piscurile și poenile s'a topit zăpada... Turla bisericii strălucește în razele pline de soare dulce și desmorșitor, și pământul răsuflă....

Toată lumea simte că a venit primăvara, e pretutindeni un strigăt de biruință a omenirii, din toate colțurile pământului plesnește vieața — numai acolo sus, peste cele două morminte, s'a troenit zăpada, vântul a mușuroit-o, gerul a geruit-o în nopțile lungi și nesfârșite cât vecinicia, și-a înghețat-o de nici un soare, de-ar fi și mai mare decât acela pe care ni l-a dat Dumnezeu, să nu o mai poată desgheța și topi....

Și acolo, sus, *la hotar*, așa-i zice lumea locului aceluia în care se aruncă vremelnicul trup, *la hotarul* despărțitor al două lumii, e iarnă... E iarnă fiindcă prima zăpadă, peste cei dintâi morți, nu se topește niciodată....

— A cântat cucu 'ntâi pe dealul Geruița; ăsta-i semn de secetă și lipsă 'n țară....

— Țipă bufnița, Dragomire, și tu o ții mereu cu cântecul cucului...

Se vede că vremea ți-a ars vederile și ți-a secat auzul....

Te știu de-s patruzeci de ani....

Din cea dintâi zi, m'ai luat în brațe și carnea mea moale ți-a simțit cămașa aspră de cioban, și pletele mi-au gândilat ploapele și fruntea când te-ai aplecat peste mine să mă săruți...

Mă țineai în brațe și brațele erau tari vânjoase și mă strângeau ca două pârgii.

Mă duceai de mână la țarcuri, când închideai oile și mă învățai să creștez pe răboj; mai târziu, când a început să mă prindă dorul de tine, când plecai la munte, vara, fugeam de-a casă și mă răfăceam pe poteci să viu la tine, Dragomire, la stână, și de teama pădurilor cari mă impresurau, mă 'ntorceam cu amurgul în ochi, spre casă....

Părinții m'au dus la școală, departe, la oraș. Ingrămădiri de case, furnicar de lume, ziua soare, noaptea zi, și în goana aceea osândită a vieții, îmi răsăreai în față ca o poruncă, fără de care nu puteam trăi.

Te vedeam în urma turmei, prăfuit și trudit, pe drumurile strimte și pietruite, și te urmăream așa o vreme, până ce ochii mi se opreau pe firmele lungi și frumos împodobite, și mă trezeam, de-odată, ca din vis, că nu-s la mine 'n sat....

Și-mi părea rău, Dragomire, că nu mai aud talanga și poarta țarcului...

Și acum vii să-mi spui că afară e primăvară, când sus la *hotar* sunt două mușuroae înzăpezite, și-mi spui că ai auzit cântecul cucului, când țipă bufnița....

Văd pe cei doi morți jucând în ochii tăi, și tu nu-i vezi. Eu i-aud

și tu nu-i auzi, Dragomire... Pe deal țipă bufnița, și tu auzi cucu...

— Aud cucu și au înflorit brândușile și viorelele.... Că așa a lăsat Dumnezeu...

— Care Dumnezeu?

— Dumnezeu, care a făcut cerul și pământul....

— Dumnezeu.... da, Dumnezeu.... dar cine l-a văzut? El este numai în închepuirea nebulilor și a voastră....

Doi, pe rând, într'un an, i-am aruncat în cimitir... pământ și oase.

S'au strâns acolo, s'au sgârțit, le-a intrat os prin os, și Dumnezeu, Dumnezeul tău, a fost și al meu.

L-am rugat și mi-a făcut împotrivă. De plânsul meu a râs, lacrimile mele fierbinți, de-mi ardeau obrazii — nu le-a simțit și plânsul meu smucit nu mi l-a oprit.

Și Dumnezeul, Dumnezeul tău, Dragomire, nu m'a auzit...

Acolo unde e un copil îl ia....

Mama se roagă, strigă după Dumnezeu, țipă, răcnește.... I se frânge trupul, îi seacă ochii de plâns, îi seacă sânul cu laptele care buște din piept, ca seva dintr'un mugur plesnit.... Cluj

Și Dumnezeul tău, Dragomire, n'aude!

Vine vara cu sânul pământului deschis, ca să-i culegem rodul. Cu soare mult, ca să ne bucurăm de lumina și de căldura lui, până la moarte.

Vine vara cu merele pârguite, cu miros de fân și de otavă, cu umbra răcoroasă și deasă, cu apele limpezi și scăzute....

Vine vara, și ne umple sufletul și inima de dorul de vieață, și tot cât cuprindem cu ochii și cu nădejdea, toate-s ale noastre. Dar de-odată seacă apele.... Țipă prigoria de sete și vitele se usucă ca o buruiănă. Porumbul muncit își răsuțește foile de secetă, și se strânge în el, până ajunge fus. Lanurile de grâu, cu ghirlande de maci roșii, gem după ploae; o strigă, o cheamă, desnădăjduite, și valurile de vânt, le mișcă ca pe o oșlire, legănată de luptă și de trudă. Preoții fac rugi, iar plugarii cu brațele uscate și muncile, se mișcă făcuți prin lanuri, cu brațele încrucișate, cu frunțile întunecate și încărcate de gânduri.... Pășesc încet, rar, par'că se duc la osândă....

Le arde rodul muncii și îl aprinde para soarelui... Mor vite și oameni; foamea e slăpână și pustiul se așează peste tot.

Toți strigă: Dumnezeule unde ești, Dumnezeule!

Și Dumnezeul tău, Dragomire, n'aude....

Dragomir rămase neclintit, cu ochii țintă la mine;

— De ce blestemi pe Dumnezeu?

— Ne-a blestemat el, ca să mâncăm pâinea frământată cu lacrimi și sudoare....

„Cu sudoarea frunții tale vei câștiga pâinea“ .. Și tot el a zis : „să nu furi“ .. și toată viața e un furt, și pe furi Dumnezeu nu-i trăsește și-i ține pe pământ, ca să ia locul de cinste, unde nu poate ajunge omul care și-a lepădat depe el cămașa ca s'o îmbrace săracul, și a rupt din bucata lui de pâine, ca să o împartă cu cerșetorul.

Și Dumnezeu a zis . „Să nu ucizi — și copilul ucide pe tată și copilul trăește, îl ține pământul, și Dumnezeu știe și nu-l pedepsește...

Și ca o mângăere a obidirii noastre, ne-a dat fericirea de după moarte : „fericiți cei săraci ca duhul, că acelora este împărăția cerurilor“...

Dumnezeul meu, sunt eu. In mine râde în hohote diavolul și mă înseninează gândul cel bun al Dumnezeului meu. Aici e raiul : în huzur și belșug. Pe pământ e iadul : sărăcia, boala și necazul.

— Unde-i Dumnezeuul tău ?

— Peste tot locul! In firul de nisip și de iarbă. Pe ape, pe munți și pe dealuri, pe drumuri și pe poene; în vierme și în om!

Uite-l în icoană. Nu vezi acea suviță de lumină ce pornește din creștet și se înneacă în lumea ochilor ca să ne orbească cu strălucirea ei ?

Uite, cum ochiul lui crește, cum își deschide ploapele lui de lumină...

Și simt brațele lui calde și primitoare de părinte bun și iertător...

— V'au mințit și v'au înnebunit cu chipurile supte, din icoane.

Nu v'au dat pic de învățătură și v'au lăsat robii întunericului, pentru ca să poată să vă folosească ca pe vite....

V'ați dus la biserică și ați ascultat tot ce v'au spus popii, într-o școală nu v'ați uitat....

V'au mințit și v'au furat...

V'au înșelat și v'au pus în jug.

Ați muncit o sulă de zile la arendaș și nici o zi la voi.

Lor le-ați dat aurul și voi ați rămas cu pleava grâului.

Și ca să vă înlânzească strigarea voastră răzvrătită de atâtea nedreptate, v'au mințit și v'au speriat ca pe niște copii din leagăn, că vă pedepsește Dumnezeu....

V'au speriat cu un nume închipuit, cu o ființă nevăzută de niemeni, ca să poată să fure numai ei, să huzurească și să se scalde în belșug și în dărnicie....

De câți ani muncești Dragomire ?

— De cincizeci de ani....

— Și care ți-i folosul ? O casă ca un staul, un plug fără fier, o

sapă, un pat de scânduri cu velința roasă, pe care-ți odihnești trudi-tele oase, un opaiț, o valră și un capăt de funie... O căldare de mă-măligă, o oală de pământ, pentru bucate, și un țest; o căciulă spartă, și o cămașe de cânepă, veche, cu umărul pețece: Câți copii ai avut?

— Trei: Ilie, Grigorie și Mărgărit.

— Și unde-s?

— Apoi, mi i-a luat — Dumnezeu să-i ierte — în război, și mi-a venit veste la primărie, că au murit pentru țară....

— Câți a avut proprietarul?

— Tot trei!

— Și unde-s?

— La oraș: unul e deputat, cel mijlocan s'a însurat cu fata unui grec bogat, și cel mai mic e dus prin țări streine, la învățătură.... Au fost dc-o potrivă cu copiii mei; dar, de, cu mai mult noroc. Nu i-a băgat în foc — așa zice lumea — că se aveau bine cu ghinăraru, care venea vara la moșie...

— Unde-i dreptatea, Dumnezeului tău Dragomire? Nu te întrebă în nici-o noapte sufletul lui Mărgărit, ori al lui Grigorie, ori al lui Ilie?

— Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat: În numele Tatălui, al Fiului și al sfântului Duh.... Și cu ochii mari, iluminat, cu capul descoperit, își făcu cruce..., și cu brațele aduse la piept în semn de rugăciune, căzu la icoană.

— Nu mal blestema pe Dumnezeu... La el, acolo, sus, e Mărgărit, Grigore și Ilie. La el, la Părintele bun și drept, nepărtinitor și milos. I-a luat fiindcă i-au trebuit suflete bune, și țării trupuri sănătoase pentru apărare..

Nu-l mai blestema că-mi blestemi copiii și te bate Dumnezeu....

Vi s'au sucit mințile și ați adus iadul pe pământ.

Ați înnebunit, ați înnebunit....

— Ai înnebunit tu.. Nebun și prost. Să ieși, să ieși din casă, cu toate duhurile rele; ia-ți din perete lemnul zugrăvit să-l tai în bucăți, și să-larunci, să-l mistuie focul și să-mi aduci cenușa lui s'o împrăștii, ca să nu mai rămână nimic din minciuna care te-a proslit și te-a robit...

Și mă repezii, cu pumnul încleștat, la icoană.. Dragomir se ridică de jos, și cu puterile adunate, ca o vijelie, ca o mamă ce-și apără copiii în primejdie, ca o sălbătăciune ce-și apără puii până la sânge, îmi puse mâna în piept și mă țintui locului. Și cu pumnul ridicat de-asupra capului meu, cu ochii înroșiți și cu chipul aiurit, îmi rosti scurt și hotărît:

— Să nu faci una ca asla, nelegiuitule, că te fac una cu pământul...

— Mi-ai fost slugă și ți-am fost stăpân... Indrăznește...

— Ți-am fost slugă cu brațele și-ți sunt stăpân cu sufletul..

Nesocotești pe Dumnezeu și lovești în credința aceluia care au sărutat și s'au închinat aceluia lemn hulit de tine, ca să te știe bine și sănătos, pe căile pe cari ai rătăcit...

Sufletul părinților tăi e cald încă, și aburește chipul rece al sfântului din icoană.

Mă smucii din mâna încheștată a lui Dragomir, și cu fața acoperită de groază și rușine, ieșii din lăuntrul iatacului bătrânilor mei, de unde nu se clintise nimic de când trecuseră în împărăția celor buni și drepti.

Dis de dimineață, când am intrat din nou în ialac, pe perelele din spre răsărit, nu eră decât un cuiu, stropit cu var, de care atârna un căpătâi de sfoară, veche, iar jos, pe scândură, un maldăr de busuioc...

Noaptea veni peste mine ca o poruncă de execuție pentru un osândit. Simțeam că se desprinsese din mine și bruma de reazim ce mai sălășluia într'un suflet înstreinat și chinuit, mă simțeam singur, pierdut și pătruns de o mare teamă...

Am adormit târziu, după ce cântaseră cocoșii, după ce nu se mai auzea nici un hămăit de câine, și după ce, în tăcerea rece și grea, trecuseră prin mintea mea ostenită, loji morții, cu gesturi de muștrare, și tot trecutul meu frământat în chemarul lui de amărăciuni, de nestatornicii și de nedreptăți.

Imi părea rău de Dragomir... Imi părea cu atât mai rău, cu cât el prin curajul și credința lui se ridică în fața ochiilor mei, și mă copleșea...

Simțeam mereu pumnul lui osos de-asupra capului meu, și cuvântul: „nelegiuitul”, îmi sună în urechi ca două ciocane....

Dar trudită-mi odihnă n'a ținut decât o clipă.. Și ași fi vrut să dorm, mult, mult de tot, ca să nu mă mai deștept niciodată...

Mi-eră obosit trupul și ostenit sufletul. De m'ar fi auzit cineva răcnind când m'am deșteptat din greutatea visului meu, ar fi crezut că mi-am ieșit din minți....

Eram în luptă cu Dragomir, care mă strângea de gât, și din icoana spartă de pumnul meu, se desprindea chipul blând și bun al lui Dumnezeu:

— Să nu ucizi.. Auzii această mare poruncă pe care eu o baljocorisem în ajun, în fața lui Dragomir, și Dragomir își descleștă mâinile din gâtul meu, rușinat...

— Eu sunt Dumnezeul tău, să nu ai alți Dumnezei afară de mine...

Și chipul bun și blând nu se mai văzu....

Din acelaș pervaz al icoanei, răsăriră pe rând morșii mei, tăcuți, smeriți, cu chipuri de sfinți...

M'am trezit din somn, gemând...

Incolțise în ființa mea întreagă semnul remușcării, și prin minte se perindă toată ziua din ajun cu cearta lui Dragomir, și cu tot trecutul meu, sbuciumat, nestatornic, și toate nedreptățile îndurate, cari mă făcuseră să calc în picioare, propria-mi credință.

Dar dacă Dragomir va fi pus icoana la locul ei, sau: Dacă nu va fi fost decât o părere, că Dragomir, de teamă să n'o prefac în lăndări, a luat icoana și-a fugit cu ea?

Și aprinzând un muc de lumânare, mă strecurai încet, până în ialac, unde 'mi răsări pe peretele din față, o icoană mare, un epitaf, care se topi și dispăru așa de iute, sub ochii mei obosiți, și sub pâlăirea slabei mele lumini.

Și ochii mi s'au pironit pe peretele din spre răsărit, pe cuiul stropit cu var, de care alârna un căpătâi vechi, de sfoară, iar jos, pe scândură, se desfăcuseră firele dintr'un maldăr de busuioc..

Și un strigăt care leși din piept, din inimă și din suflet, un strigăt de căință, și muștrare, făcea loc unei noi vieți, unei mari biruinți...

— Dragomire, mi-ai furat icoana....

Incremenii pe ușa întredeschisă, cu mucul de lumânare în mână, și mă înspăimântai de propriul meu strigăt, care sfredeli ferestrele, și se pierdu în hăul văii, și de aci, se va fi ridicat, pe dealul de mesleacăn, *la holar*, la mormintele proaspete, acolo unde zăpada nu se topește niciodată...

Se făcea ziua... Simțeam nevoia să ies din casă, să alerg, să strig, să spun la toată lumea năvalnica mea trudă, să îmbrățișez pe toți trecătorii căji i-oi întâlni în cale, să le spun că am văzut pe Dumnezeu, care m'a scăpat din încleșarea mâinilor lui Dragomir, să le mărturisesc păcatul din ajun, și să intru într'un cazan cu apă, rece, rece ca ghiața, să-mi răcoresc trupul și inima...

Și așa cum eram suii dealurile, pe deasupra cărora câte-o pasăre sbura ca săgeatu, peste dealurile cu miros proaspăt de primăvară, cu păduri bălrâne, pe care primăvara începuse să-și lepede câte-o podoabă...

Lumea începuse să iasă cu plugurile la câmpuri... O, cât ași fi dat, să fiu boul din jug să-mi duc povara, sau să-mi țin brazda; cât ași fi dat să fiu plugarul cu biciu în mână, mânănd și hăuind pe lângă boi, să nu fiu decât plugarul, cu mâna pe coarnele plugului, cu ochii la

corman, și la fier, și cu bucuria în suflet, că răscolesc pământul negru, gras, în care voi arunca sămânța, ca s'o culeg la toamnă, când se culeg viile, și când e veselie mare pe dealuri la crame...

Dar ce văd? Pe poteca din spre Deal, Dragomir, vine încet, cu căciula în mână, și cu o sarcină de lemne în spinare.... La început mă rușinai de el, apoi mă temui de el, după visul de azi noapte, dar un gând bun îmi dădu curaj, și mă dusei în cale-i...

Dragomir se uită lung la mine, și nici el nu știa ce să creadă, văzându-mă la ceasul acela al muncitorului de ogor, prin pădure, cu ochii osteniți și cu mersul greu....

— Ia, ține florile astea... tămâioară.. a înflorit tămâioara...

— A înflorit tămâioara și tu mi-ai furat icoana, și ea mi-a furat mințile....

— Ia, ține florile astea, c'a înflorit tămâioara...

— Nu, nu... nu-mi place tămâioara... îmi plac viorelele... ba nu-mi plac nici viorelele că-ș albe și albastre... Imi plac brândușile că din ele culegeam în Vinerea Palimilor când mă duceam cu haine și pălărie nouă, să trec pe sub Domnul Isus Christos...

Brândușile și Coccoșii...

Nu, nu le iau... nu-mi place nici o floare...

Dă-mi flori de măr, și de vișini...

Dar nu mai îmi da nici o floare... n'au nici miros, nici vicață...

— Da, tămâioara e frumoasă, și-ți plăcea odată atât de mult tămâioara...

— Imi plăcea... Este adevărat, Dragomire dar tu știi că anul trecut și celalt, am strâns toate florile de prin pădure de-am împodobit morții cu ele.... Pe mâini tămâioară, ca să nu i se ia mirosul nici-o dată... Pe ochi și pe buze viorele ca să-i sărute mereu în locul meu... pe frunte brânduși înrouate ca să nă nu se șteargă niciodată lacrimile pe cari le-am vărsat din ochii mei plânși.

De atunci să nu mai văz flori, că le văd pe-ale morților, să nu mai aud șuerul vântului ce mi se pare bocel, și să nu vină primăvara, că primăvara au murit ei, și vezi tu, Dragomire, primăvara vine și tresală viața lumii, s'o reînnoiască, și fără ei, pentru mine, ea vine ca o strigare de bucurie, ca un hohot de râs și de glume după carul unui mort scump și iubit...

— Bine, dar florile astea sunt proaspete, au răsărit ieri și au înflorit azi noapte... Celelalte, de care-mi spui, s'or fi închis și veștejit... ori or fi putrezit...

— Din ce au răsărit florile astea?

— Din pământ...
— Și pământul din ce e făcut?
— Dumnezeu a făcut cerul și pământul...
— Dumnezeu n'a făcut... Și iar mi-adusei aminte de visul meu de azi noapte, și-mi înăbușii strigarea nedreptăților...

Da, a făcut pământul... dar îl țin pe umeri pe brațe, pe cap și pe mâini, morții...

Se fac țărână, și voi credeți că se fac strigoi....

Se fac pământ și din ei cresc florile, și florile astea sunt-crescule din morți, sunt florile cu care i-am împodobit, și de atunci n'au miros și nici vieață...

Le văd, le cunosc cum ședeau resfirate pe mâinile mamei depe degetele căreia nici moartea cât e de puternică și mistuitoare, nu puluse să ștergă urmele muncii trudite. Le-am mângăiat și le-am sărutat. Erau reci. Și când le-am sărutat, am simțit mirosul de tămâioară... Și de atunci nu mai îmi plac florile....

Mi-e dor de ziua de ieri...; ba nu, cea de ieri a fost urâtă. Mi-e dor de zilele cu soare de demult, mi-e dor de copilăria sburdalnică și neogoiță... Mi-e dor de tămâioara pe care-am cules-o întâi, cu mâinile mici și neîndemânalice, de mirosul ei care se lăsa pe crânguri și prin păduri... de zilele când mă duceai de mână seara în amurg, la mulsul oilor, când se închideau țarcurile și când mă învățai să creștez pe răboj.

O, primăvară, pierdulă, vino înapoi!...

— Eu sunt bătrân și tot nu mă tângui așa după ziua de ieri. Am încredere în ziua de mâine, și în mine crește nădejdea în ea, ca un aluat care se umflă și trece peste albie....

Eu am băut din isvorul nesecat, care nu se deșartă niciodată....

— Și unde e isvorul acela?

Și Dragomir ridicând ochii către cer, îmi rosti:

— Acolo sus, e isvorul nesecat... Dar e și unul aici pe pământ... El n'are apă, și totuși îți răcorește suieleul; nu e adânc și totuși e nepătruns; e mic, dar neîncăput... Și dacă bei din el, îți cresc zilele și tu creștii cu ele, văzând cu ochii, precum cresc holdele sub ochiul soarelui....

— O, du-mă și potolește-mi setea de rău; du-mă de subsuori, sau în spate, cum mă duceai odată la frunzarele de oi și la strungă... du-mă să nu mai văd nimic cu ochii mei obosiți și să nu mai judece nimic crecerul meu care se sbate ca o fiară în cușcă.... Mi-e dor de soare și de vieață....

Și Dragomir pășește încet, pe poteca strâmtă a pădurii, și vreascurile pocnesc sub picioarele lui, încălțate în opinci. Alături de el, eu, merg pe drumul celei din urmă dureri și amărăciuni....

Când am ajuns acasă la el, sărăcia ne râdea în obrazi.

— Să te duc să vezi izvorul nesecat... Și intrând înlăuntru, depe masa dela fereastră, Dragomir trase la o parte o pânză albă și curată ca neaua :

Uite aici în acest lemn, zugrăvit, în credința lui e izvorul nesecat de viață...

Era icoana mea... Un strigăt isbucni din inima mea nouă...

Încleștai mâinile pe ea, o prinsei în brațe, o sărutai și mă închinai...

Dragomir ședea într'un colț la ușă, cu ochii plini de lacrimi...

— Cine a făcut pământul ?

— Dumnezeu a făcut pământul ... răspunsei eu...

— Dar florile și cerul ?

— Tot el... Că mi s'a arătat azi noapte în vis, și mi-a spus să cred în el, și morții m'au muștrat, că n'am crezut...

Dă-mi florile... dă-mi tămâioara care a înflorit... Dă-mi-o... Nu e cea dela morți...

E tămâioara care a răsărit din pământ ieri, și a înflorit azi noapte...

Și plecai pe linia satului, spre casă... Pe dealuri, pe văi, prin livezi și poene, șipa vieța; mă oprii în drum o clipă; de-asupra capului meu, plesni un mugure; iar departe pe-o creastă de deal ciripi o pasăre....

Iulian Predescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Coasta de argint
(Balcic)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E. GHIȚĂ

Despărțire.

Rămas bun țarină a belșugului
 Și a copilăriei mele cuib de cucl...
 N'o să mai cresc, n'o să mai cânt pe drumul plugului
 Și smuls de lângă boii blânzi, mă duc... mă duc...

De mi-ar crește'n urm'în câmp altoii
 Precum tot câmpul îmi va crește'n gând,
 Prin tină și pe trup cu biciul ploii,
 Pe drumul toamnei ași porni cântând,

...Știu: plugu'n șură mi-s'a rugini...
 La poartă doi părinți bătrâni vor plânge...
 Sub cer strein și mohorit voiu rătăci
 Fără de țintă, fără soare, fără sânge...

Și de' mila milei streinului
 Urâtul m'a lua cu mângăierea'n gazdă
 Și mi-a'nveli ca'n umbra spinului
 Hodina mea din plânsul dorului de brazdă.

Pe-aci, va plânge țarina înăbușită'n buruiană,
 Un loc în strana dreaptă va fi tot pustiu,
 Mama va duce flori și-a plânge la icoană
 Și satul va fi tare trist că nu mai viu.

Emil Glurglucă.

VIFORNIȚĂ DE TOAMNĂ

Acum câțiva ani, când trăia bietul tata, am văzut întrând pe ușe un om nalt la statură, roșu la față, dar posomorît, lăsând să-i scapere de sub sprâncene doi ochi ca pana corbului. Purta niște strae de lână cenușii, încins cu un cliimir lăt cu bumbi, care la fiecă mișcare, scârțâia molafic. Omul acela îmi era necunoscut, în orice caz nu sămăna cu rudeniile noastre și mai ales privirea cruntă, provocătoare, gata de luptă par'că, m'a făcut să mă retrag puțin înapoi. Cândva, într'un trecut nedeslușit, casa noastră fusese prădată de un hoț vestit, care în imaginația mea avea cam aceeași înfățișare. Dacă pentru mine asemănarea era firească, omul de care vreau să vă povestesc, nu era deloc primejdios. Era un vechiu prieten al tatei, dintr'un sat de munte, la care aveam niște buși date cu chirie pentru strângerea prunelor. Venea pela noi cu treburi, toamna, când începea să cadă bruma.

— Bună sara, Dumitre și bine te-am găsit, roști o voce puternică care nu desmintia înfățișarea chipeșă a trupului.

— Bine ai venit, nene Mănache, întâmpină tata cu voioșie în ochi și cu mâna întinsă, prietenește. Ce vânt te mai aduce pela noi? Cum te-ai hotărît tu să ieși din *vezurină*?

— Apoi Dumitre, tu știi *tăbietul* meu. Eu nu cobor pe aici decât atunci când am ceva lipsă, mai mult toamna, încolo nu mă mai țin picioarele. Pe vremea mea, chei!.. e mult de atunci, puteam să mă duc peste nouă mări și țări și nu mai ostăneam, dar acu nu mai merge.

Robotind prin curte mama nu observase intrarea streinului. Venea dela orătenii, cu o postavă de boabe și cu lemne. Pășind peste prag întâlnește ochii scăpărători ai munteanului, care se ridică depe scaun drept în picioare.

— Bună sara, cinstită gospodină, bucuroasă de oaspeți?

— Bucuroasă, cum de nu, că doar asta-i datina noastră, răsună glasul imbieter și ondulat al mamei.

— Dumnealui e prietenul meu, Mănache Cimpoeru dela Jiroy, unde mă duc cu toamna pentru o săptămână de-mi ridic țuica, gospodar bun și om de omenie, iar dumneacei nevastă-meă Frâsina. Dracii ăia de colo și ne arăta cu degetul, sânt țapii mei. Buni de jupuit! Pe unul îl cheamă Ștefan și pe altul Grigore..... Ia, apropiați-vă încoace mă *sbanghiilor* și dați mâna cu dumnealui!

De rușine mai mult și din îndemnul mamei care își încruntase sprâncenile, ne-am apropiat și am întins mâna lui cumătru Mănache.

— Imi pare bine, cumetre Dumitre, să dea Dumnezeu să-i văd flăcări mari și voinici!

— Să te audă Dumnezeu, răsună bisericos glasul fetei. Noi ne-am întors din nou, fricoși, vârandu-ne după sobă.

— Ai văzut cum se mai uită Fănică? Tii! par'că vrea să ne răpună.

— Așa e, nene Grigore. Trebuie să fie tare întuneric la munte, în păduri, unde-s jivini răle, care înghit copii cu haine cu tot!

Cei doi copii urmară pe acest ton de spaimă un dialog asupra muntenilor, care de aceia sânt mai nalți fiindcă se urcă pe culmi și privesc departe spre câmpiile largi!

Tata și străinul se traseră la o masă, la fereastră și începură să se întrebe despre nevoi. Omul străin povestea că anul acesta fusese rodos ca niciodată. Avea atâta prunărie că nu mai prididia cu adunatul. Umpluse toate bușile, puținile și ciubeele. Cazanul umbla ziua și noaptea, dar tot nu putea să dovedească. Era rod mult. Trebuia strâns, căci cine știe când își mai întoarce Dumnezeu fața spre noi! A venit după vase. Știe el că aici la câmpie omul le ține goale. Pruni nu sunt, viile sânt rari. De ce nu ar împrumuta vasele ca să aibă și un folos și să se păstreze mai bine, încărcate?—A doua zi aveau să umble împreună prin sat să mai afle vreun vas părăsit în beciuri.

Tata, la rândul său, povestea despre recolta de grâu și porumbul care așteaptă să fie cules. Vara dăduse Dumnezeu ploaie. S'au făcut de toate.

— „Sănătate să fie, să le strângem și să aruncăm grâul. Ţuică avem să luăm dela cumătru Mănache și de aci încolo până la vară n'om mai duce grije de nimic, zicea tata.

— Adevăr ai grăit, cumetre Dumitre, întări omul posomorit, răsucindu-se în chimirul de piele neagră, apoi scoase o lulea pe care o împănă cu niște tutun galbin ca sulfina. Aprinzând-o și pâcăind domol, discuția se întinse până în amurg. Mama robotia afară, la vatră. Pregătia masa oaspetelui. Știa ea că muntenii nu prea văd, decât poate în oraș, pâne caldă, albă și gâmfată. Un pui rumenit frumos în tavă, lăsa apă în gură cui s'ar fi aplecat la gura cuptorului.

* * *

Cu aprinsul lumânărilor intra peste ușe și mama cu o masă mică rotundă — pe care noi copiii o cunoșteam așa de bine — încărcată cu pâine caldă, ciorbă acrișoară de pasăre și pui fript. Tata scoase din dulap «doftoria», o sticlă cu un lichid galben, care nouă copiilor după un pârăruț ne cam ameția capul și ne făcea limbuși. Știa el tata cum să cinstească un prieten, la drept vorbind mama făcea totul, dar tata deschidea vorba, aducea veselia și țara pe călător pe potecile neumblate ale trecutului.

Afară cerul era înourat și o negură neagră de-și dai cu degetele în ochi coborise pe pământ. Un vânt neostoit sufla din răsărit rece și tăios. Tabla depe casă suna. Fioruri și veare prelungi treceau pe sub ferestre, rostogolind nemilos frunzele. Grădina părea un iad. Se apropia toamna. Pascri pribege se auziau undeva, departe, rostindu-și chemarea spre alte țări.

— Să fiți cuminți, că vă rup urechile, șoptise mama când ne-a luat de mână de după sobă, la masă.

— Să dea Dumnezeu să trăiți, cumetre Dumitre, să vin mereu pela voi, să vă trăiască copiii! Eu unul am umblat mult, dar bucurie ca în casa ta n'am avut la nimeni. Cred că întâiu trebuie să ne gândim la ne-vastă-ta, cărcia am să-i trimet un bănicior de mere domnești și prune uscate pentru ospesia ce-mi poartă.

— Așa primim noi oamenii cinstiți, cumetre Mănache, dar despre D-ta mi-a vorbit mult Dumitru, zicând că atunci când vine pela, d-ta nu-l mai slăbești: ba cu țuică, ba cu mere, pere, prune, care pela noi cam lipesc. În schimb avem de altele care, mulțumim lui Dumnezeu, sunt bune și ele.

— Așa e omul, nu poate trăi singur, numai cu al lui. Vedeți, noi la munte avem vite, țuică, lemne, dar pâine nu. Asta ni-o dați Dumnea-voastră. Așa a rânduit Dumnezeu lumea asta, și nu-i rău!

— Numai noi oamenii sântem cam nesocoțiți, zise tata, ne în-ciudăm pe noi dacă nu avem un fel de lucru. Nu odată m'am gândit că noi ne facem mai mult sânge rău decât dușmanii.

Cinci mâini urcau spre frunți, rostind numele tatălui bun și ertător.

* * *

Focul pâlpăia domol în sobă, în vreme ce vifornița de afară cutreera grădinile și câmpurile, cu un alai de glasuri sălbatice și mânioase.

Prietenui tatci sta trântit pe un scaun și păcăia din lulea după tabiet. Mama cusa la un capăt al patului niște râuri la o altă. Noi ne retrăsem în vezurina noastră.

Tata și streinul începură vorba.

— Ce vreme. Acum, cumetre Mănache, să te ferească Dumnezeu să fi pe drum. Te rățăcești și te mănâncă lupii.

— Multe întâlnește omul la călătorie și ucigă-l toaca *tomnai*, acum umblă la largul lui. Jivinile cutreeră acum prin cele coclauri, acum iese și ursul. Să vă spun o istorie a mea cu Moș Martin.

— Să auzim cumetre Mănache, că doar D-voastră la munte vă lup-tați des cu dihania asta. Aici noi îl vedem numai la ursari, când e pus să frângă oasele unora dintre noi.

De îndată ce auzirăm noi că omul pesomorit arc să spue ceva ce i s'a întâmplat cu ursul, pe care noi îl privisem numai în abecedare, ne-am

ciulit urechile ca iepurii care apucă peste colnic când sânt zgumiți de câne.

— Apoi ce să fie. Poate că au trecut mai bine de 15 ani dela întâmplarea ce v'o spun. Eram mai tânăr, om în putere. Trăia pe atunci tata. Noi aveam tot livada pe care o știți că se întinde în dosul casei pe priporul din față.

Era prin Gustar. Adunam la prune de-al de toamnă. Ziua mă duceam prin livade, să văd dacă s'au copt. Uităndu-mă eu cu amănuntul văd la marginea iazului, dinspre pădurice, trei pruni fără niciun rod. Pe jos prune călcate în picioare și frunze căzute. Mă gândii eu: om n'a fost fiindcă tot ar mai fi rămas vreă prună, n'avea el atâta putere. Urme nu erau. A doua seară mi-am luat pușca și m'am suit într'o scorbură veche pe care o apucasă și fata în copilărie. La spate purtam un topor ascuțit. Voiam să știu cine era vrăjmașul care îmi scutura prunii.

Am așteptat mult de tot. Era o tăcere de ai fi auzit și inima bătând. Din spre iaz curgeau cântările privighetorilor așa de duios că oricare altul ar fi adormit de dragul lor. Era senin. Luna plină revărsa lumina albă ca ziua peste livadă. Infășurat într'o haină groasă de lână, în răcoarea nopții, îmi ascuțiam auzul să prind orice șgomot. Tăcere. Dela un timp mi-am luat orice nădejde. Nu se arăta nimic, dar nici eu n'aveam să mă dau bătut. A doua, a treia noapte, oricum, trebuia să descopăr cu taina!

Pe când îmi frământa mintea gândul ăsta, din spre iaz am auzit un fâșuit în iarbă. Era ceva. Am pipăit pușca, am apăsă cu picioarele ca să fiu sigur de ele. Inima svâcnea nebună, tocmai acum când aveam nevoie de stăpânire.

Deodată am văzut în lumină o mogâldeată care se târa încet. Nu deslușiam bine, dar se vedea că se mișcă. Purta capul în jos. Se opri la un prun. Mirosi par'că ceva jos, apoi se ridică în sus și cuprinse prunul. Scutură așa de tare, încât picară ca ploaia, prune și frunze. Cobori și începu să mănânce. Auziam cum spârgea oasele. Era ursul! Așteptai. Trecu la un alt prun pe care îl scutură tot așa de tare, apoi altul, altul până când ajunse în mijlocul livezii. Il vedeam bine. Nu era departe de mine. Trebuia să trag. Il lăsa să treacă într'o poiană. Luai pușca la ochi, ochii și trăsei. Un răcnet ca tunetul umplu văzduhul și il văzui pornind nebun, drept spre mine.

M'am crezut pierdut. Mă uitam cum vine namila accia mugind. Am rămas cu arma în mână, năuc, numai *praul* îmi fumegea la nas. Nu-l lovisem bine. Spre desnădejdea mea il văd că apucă turbat scorbură în brațe. Am tras toporul. Dacă venia, îi crăpam capul. De durere ursul a *sghicinat* așa de tare scorbură, că s'a rupt dela rădăcină. Pușca și toporul mi-au căzut din mână! O pâraitură... și ce a mai fost în urmă nu știu... Unde-

va, par'că, departe de tot, auziam un geamăt, ca și cum venia dintr'un puț adânc. Nu mă puteam mișca deloc. Mă duceam mereu spre adânc și nu auziam altceva nimic decât geamătul....

Când am deschis ochii era soare; împrejurul meu am văzut pe tata și o femeec, mă frecau la tâmple și pe mâni cu oțet. Am stat apoi două săptămâni în pat. Nu mâncam decât lapte și stam culcat. Abia m'am *sulduil*, așa spaimă mare am fras.

Ursul a fost jupuit a doua zi de unchiul Vasile, fratele tatei. Spunea că l-a găsit mort, culcat pe spate, prins sub scorbură. S'a sbătut până a murit. Fuscuse lovit la pânțece. Pușca și toporul au fost găsite sub niște crengi la vreo 2 stânjeni de locul unde căzusem eu pe spate.

De atunci îi port ursului sâmbetele. Când plec prin livade sau pădure iau pușca la spate și toporul.

* * *

Crengile mărului nostru dela răsărit, din grădină, bătură în geam ca două mâni nevăzute. Pentru noi erau chiar labele ursului lovit care se întindeau să ne gâtue. Ne-am strâns unul în altul.

— Ce-ași holbat așa ochii, draci împielitați, se răsti mama la noi, hai la culcare că acum vă altoesc. Măine trage omul de voi până îi iese sufletul și nu vă mai sculași.

Ne-am coborît fricoși de după sobă și ne-am urcat în paturile noastre de copii. Inchinându-ne lui Dumnezeu și rugându-ne să ne ocrotească de jivini, am vârit capetele sub pături, pentru ca din întuneric să privim la namila de urs. Il vedeam și il auziam cum mormâe amenințător.

Cumătru Mănache fu petrecut de tata în odaia de alături, unde ținea mama lucrurile alese: chilimuri, covoare, cămăși, ini lăzi de nuc. Merele și gutuile răspândeau un miros plăcut. Cărțile vechi bisericesti, ale popei Gheorghe, bunicul nostru, zăvorite în chirilice, așteptau descifrarea din partea noastră mai târziu.....

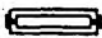
— Noapte bună, cumetre Mănache,

— Noapte bună, cumetre Dumitre.

Tata se întorcia în odaia noastră, pe când afară vifonița hăuia ne bună, în tovărășia jivinilor.

Au trecut ani de atunci! S'au dus toate. S'a dus și cumătru Mănache, care era așa de posomorît, s'a dus și bietul tata. Se irosește lumea. Alte chipuri și alte povestiri. Copilăria singură ne trimete din trecut zâmbetele și veselia ei nevinovată.

Petre Stâncă.

Spre răsărit

*Imi plec genunchii, Doamne spre pământ
Să mă 'nfrăşesc cu iarba 'nrourată:
Cât m'am luptat cu mine.. am învins
Ca un isvor mi-e inima curată...*

*Din stâncile ce'n drum m'au sângerat
Din rănilile ce'n drum mă sfâşioară,
Mă 'nalţ mai bun,
Ca floarea 'n primăvară...*

*Un glas etern mă binecuvântează...
Nădejdi s'aprind în piept şi-ascult
Cum fierbe viaţa 'n trunchiurile verzi...
Un soare nou în mine scântează!...*

Const. Goran

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Noapte.

*In nimb de soare, iar apus-a. Domnul,
Lăsând în zare urmele de stele
Şi ramul de vâlceă 'nflorit cu ele
Se leagănă domol, să-l fure somnul.*

*Şi luna cum răsare ca o floare
S'o dea pământul, cerului, prinos,
Revarsă de pe creştet până jos
Pâraie de lumină, pe izvoare....*

*Fecioarele ca valuri svăpăiate
Din albie pe lunci se risipesc
Şi'n jurul donicioarelor uitate
Şoimanele sburdalnice, horesh.*

*Şi cloşca de pe boltă cată'n grâu
Când luna-i cerne boabe de lumină
Iar cerul mut în slava lui divină,
Acum vorbeşte'n undele de râu....*

George Boldea,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr'o margine de sat...
(Aquarelă)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C NICOLAU

„1330”

Piesă istorică în 5 acte.

de

Ang. Stătescu.

P E R S O A N E L E :

ALEXANDRU NEGRU VODĂ BASARAB

Domnul Țării Românești

DAN UDRISCE

Voievodul Sombateiului și al Făgărașului

LOGOFĂTUL BUZESCU

CĂPITANUL BUCUR BUZESCU

BĂLEANUL

CERBEANUL

BĂLĂCEANUL

PĂRCĂLABUL OT GLOGOVA

SĂRDARUL STROIA

ASLAN

Solu Țătarilor

CAROL ROBERT

Regele Ungurilor

NICOLAIE

Prepositul Albei Iulici

MIHAIL

Prepositul Posegei

DOMNIȚA VOICHIȚA

Nepoata lui Alexandru Basarab și Dan Udrisce.

Jupânițe, Boicri, Căpitani, Oșteni, Săteni, Paji din ambele tabere.

ACȚIUNEA SE PETRECE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ PELA ANUL 1330.

ACTUL V.

(O trecătoare în munși)

Scena I.

Băleanul, Bălăceanul și Stroia.

Băleanul

Numai câte unul poate, prin posadă să mai treacă.

Stroia

Pasul e de-o palmă numai.

Bălăceanul

Iar desiş, creacă de creacă.

Băleanul

Să răsbată n-or să poată.

Stroia

Și în gloată, niciodată.

Bălăceanul

Creasta munților, de oaste înșesată este toată.

Băleanul

Refăcuta lor oștire încă nesdrobită este
Ungurii n-au fost în stare ca la timp să treacă peste
Cursa ce le-a'nșins-o Vodă înspre munte atrăgându-i
Să-i topească în trei zile tot spre pas mereu vărându-i.

Bălăceanul

Cătră-a patra zi cădea vor secerați din rădăcină.

Băleanul

Răsbunând toți morții noștrii ce pierit-au fără vină.

Stroia

Răsbunând pe Dan Udrisce ce în luptă-a fost rănit.

Băleanul

Zace trist, pe prag de moarte.

Bălăceanul

Dacă n-o fi și murit.

Stroia

Și în locul lui, spătar e Dragomir - după dorința-i -
Ca răsplată că prin dânsul câștigată-i biruința.

Băleanul

De-om avea noroc și-aicea scăpăm țara de vrășmaș
Muntele este năprasnic, câte-odată bulucaș.
Căci ocrotitor ni-i nouă, iar dușmanulu-i mormânt.

Stroia

Un străin nu înțelege strămoșescul lui cuvânt.

Bălăceanul

Glasul codrului îi taină - ca o besnă nepătrunsă -
Iar mormântul din pâraie pentru el i-o șoptă-ascunsă.
Din stejari luăm viață iar vrășmașul moartea ia.

Băleanul

Muntele ne-adăpostește legea și obârșia,
Datina și vitejia colca-n munte ne-am păstrat-o
Ne atinsă cum străbunii ne atinsă ne-au lăsat-o
Și tot muntele și codru dat-au doina strămoșescă
Să o cânte în restriște vița noastră românească.

Bălăceanul

Muntele ne fu altarul. Codrul leagănu-l ne fu
Ei nu rabdă întinare. De vroiește dușmanu
Taina lor să le-o pătrundă, nimicește, hăuie
Și-ntr-o clipă pradă morții pe-ndrăsneț îl năruie.

Băleanul

Iată pentru ce credință am că Robert va găsi
Nu scăpare ci prăpădul care nu-l va părăsi
Neam de neam și veac de veacuri, bleșemat din tată-n fiu
Că din lanuri aurite a lăsat ogor pustiu.
Dar... să mergem sus pe creastă. Ungurul de s-o ivi
Stâncile rostogolite întâlnindu-l l-or strivi.
Haidem și cu ochii-n patru să fim fraților.

(urcă spre fund)

Bălăceanul

Așa-i.

Băleanul

Vitejia strămoșească nu se stinge.

Scena II-a

Acciași, Ot Glogova.

Stroia

(zărindu-l)

Cine-i?... Stai.

Glogova

Oameni buni,

Bălăceanul

Ce-i?

Stroia

Vre-o iscodă?

Glogova

Ați orbit? Va-prins uimirea?

Stroia

(recunoscându-l, vcsel)

Părcălabul... BCU Cluj / Central University Library Cluj

Băleanul

Părcălabul?

Glogova

(spre ei)

Iar va-prins nedumerirea?

Să tot fie șapte zile de când Oltul l-am trecut
Să duc veste drept la Vodă despre câte am văzut.
Și din Argeș vin acuma să vă spun că toate-s bune.
Dar la voi?

Bălăceanul

La fel.

Glogova

Prea bine.

Bălăceanul

Ce mai e pe-acolo spune?

Glogova

Oare vântul dimineții n-adiata bunioară
Să v-aducă veste că în Argeș a sosit de mult Pioară?
Și-n amurg privighetoarea n-a cântat și n-ați ghicit
Că din țara ungurească și Silvan s'a fost pornit?
Și nici toaca la vecernii n-a grăit nimic de ei?
Că răsvrata încercată-a fost vândută de mișei
Că, de-abea-au scăpat de moarte, de întemnițare, și...
Că-npilași și fără vatră neizbânda-i adumbri?

Rătăcind pe căi deșarte, singuri, fără de-ajutor
 S-au pornit spre țara noastră ca spre țarm mântuitor.
 Țara a fost în sărbătoare pentru a cnejilor frăție.
 Dar... cum merge rânduiala luptei?

Băleanul

D-apoi cum să fie.

La-nceput cu multă grije.

Bălăceanul

Cu nădejde mai pe urmă.

Strola

Basarab îi ca ciobanul ce cu-n fluer duce-o turmă.

Băleanul

Ca pe-o turmă după fluer și pe unguri i-a tot dus
 I-a tot dus, hăt, hăt, în munte, nu la iarbă cum s-o spus
 Ci la trunchiuri retezate gata să le-npingi în Ungur
 Să-l topești cum se topește 'n degete plâpândul mugur.

Bălăceanul

Ba mai mult. Din creastă-n creastă ne-am făcut de pândă cuiburi
 Să svărlim în ei pietroaie cum se svărl boabe de struguri.

Băleanul

Din spre Gherghița-i Bengescu, și altă ceată din Sibiu
 Cam la două zile-ncoace, ține calea dacă viu
 Vr-un Măghiar prin trecătoare o scăpa cumva, să-l prindă
 Și-nșfăcându-l să-l ridice ca p-în copilaș în grindă.

Strola

Dragomir din altă parte îi îndreaptă pas cu pas
 În spre noi.

Bălăceanul

În timp ce Bucur nevăzut și fără glas
 Când la drumuri când în codru îi tot hărțuie mereu.

Băleanul

Măghierimea zăpăcită dă în greu tot mai din greu
 Pân' or da de noi aicea să-i înjug ca p-un plăvan,
 De-or scăpa de miruital vr-unui meșter bolovan
 Prăvălit din vârf de munte. Iac-așa... mai cu săgeată
 Mai cu bolovani și trunchiuri prăvăliți în a lor ceată
 Le vom da învățătură să n-o uite veac de veacuri
 Că nu poate viclenia, moștenitele meleaguri
 Să le cârmuie, ci cinstea și dreptatea românească
 Căci sfințite-au fost în luptă prin credința strămoșească.

Strola

Hai Bălene sus pe munte. Creasta strigă și ne vrea.

Băleanul

Să-i tocim un cuib de strajă și vădană să nu stea.

Bălăceanul

Că ne scapă lighioana.

Glogova

Toți copacii sunt tăiați?

Stroia

Toți stau gata să-i împingem.

Bălăceanul

Juri că nu sunt retezați.

Glogova

Ține-ți calea.

Stroia

(urcând)

Greu la deal?

Băleanul

(oprindu-se în loc)

Hii, măre ce mai joc ași bate,

Pe Robert să-l prind în ghiare prin Posada de-o răsbate,

Și să-l văd trăsrit de teamă. Eu să tac el să se roage.

„Ci-n te-a-npins să vii?—grăi-voi,—blestemele viroage

Ingânfarea ți-au sdrobit-o. Ei! Măria Ta, culege

Rodul îndrăznelei tale care-a nimic un rege.

Hâm! Să cadă altu-ngroapă ai gândit? De, ce să-i faci

Singur ai căzut în groapă. Nu te văicări și taci“

(iese răsând)

Scena III-a

După o mică pauză intră Carol Robert, Dezideriu și 2—3 soldați.

Robert

(trist și istovit îmbrăcat în straie simple)

Nici o umbră de nădejde

(stă pe un buștean)

Dezideriu

(e îmbrăcat în haincele regelui)

Doamne, nu fi abătut.

Robert

Chiar în sânul țarei mele dușmanu a străbătut.

Remușcarea mă doboară. Dumnezeule, în cale

Pentru ce mi-ai scos femeia? Ca să văd cum se prăvale

Visul meu și tron și țară, că-ndrăgit am zăbovit

Și n-am dus la timp mișcarea? Doamne, cum m'ai năruit!

Dezideriu

Lasă gândurile negre.

Robert

Credinciosul meu, de ce

Nu te-am ascultat la vreme și pe Farcaș ca și pe
 Toți ce calea mea greșită arătat-mi-au la vreme?
 Nenorocul, moartea poate drept răsplată-o să mă cheme.
 Iartă păcătosul Doamne ce își vede a lui greșală.
 Frigul cum mă impresoară! Ce strădani! Indoială.
 Moartea e? O! nu. Pedepsa fi va, știu, ca să trăiesc
 Și nenorocirea insu-mi pân' la urmă s-o privesc.
 Vântul văjăie năprasnic. Fulguie, iar, buha țipă
 Intunericul mă prinde și mă mistuie-ntr-o clipă.

Dezideriu

Mihail nădăjduiește—până Farcaș va sosi —
 Pe români în loc să-i țină.

Robert

Nu mai am cu ce cosi!
 A! prin fața mea trec goană mii de suflete ucise!
 Satele arzând... Ce flăcări...! relele nedrept trimise....
 Baci, Donciu și Bălaciuc tot muștrându-mă, îmi spun:
 „Ucișășule, te sfarmă! Ce-ai făcut? ” — O! sunt nebun.

(aspru)

Tu m'ai indemnât la luptă. Tatăl tău, A mea nu-i vina.
 Am să mor... Ce crude chinuri! Mi s-a stîns de mult lumina?

(insuflețit)

Înainte de a se stinge înc-odată să mai lupt.
 Voi pieri poate în luptă... Firul gândului s-a rupt...

Mihail

(intră)

Doamne, șovăiesc dușmanii.

Robert

(ridicându-se)

Șovăiesc Valahii spui?

Dezideriu

(încet lui Mihail)

Vezi poteca asta-n spate dacă-npresurată nu-i.

Mihail

(încet, ieșind apoi în stînga pl. I)

Bine.

Robert

A! mai am nădejde și pierirea țării mele.
 N-am s-o văd, nu, pân' la urmă. Jos cu voi platoașe grele
 Spada—afar din teacă.

Dezideriu

(căutând să-l reție)

Doamne...

Robert

Taci

(Dezideriu face o mișcare de insistență)

Nici o vorbă nu, nu mai spune.

Dezideriu

(aparte)

Licărirea cea din urmă-a stelei care Vai! apune.

(intră Mihail și în taină vorbește cu el)

Robert

Da... S-a luminat de ziuă și furtuna a tăcut.
Domolitu-s-a ninsoarea iar văzduhul pare mut.
Dezideriu, înainte, căci isbânda ne surăde...

(oprindu-se din mers)

Ce? Ce-ați spus?... Cum plânge buha! Înainte... Cine râde?

Dezideriu

(urmându-l)

Doamne...

(ies cu toții)

Băleanul

(de afară)

Fără milă retezați peste ei să-i prăvăliți.

Gloata la un loc de-i strânsă, bolovanii uruiți.

Ingrijiiți... Spre trecătoare s-au pornit în goană,, Oarnă.

Fii cu ochii în patru. Haida stânca-n vale o răstoarnă

(uruit de stâncă prăvălit din înălțime, precum și de copaci. Sunet de bucium, susuit de săgeți. Chiote de luptă când mai tari când mai încete)

Și copacii... Săgetează... Trage... Dăi, ha, nu-i lăsa.

Uite-i colo... Inpelițați. Uitutu și na, na, na....

(uruit)

Dezideriu

(intră urmat de Robert)

Doamne nu mai e scăpare, suntem cercuiți.

Robert

Pe unde

Să fugim.

Dezideriu

Doar câte unul.

Băleanul

(de afară)

Trage-i măi.

Robert

Pe-aici? Răspunde?

Dezideriu

Pe-ori și unde. La-ntâmplare.

Băleanul

(de afară)

Uite-o titvă aurie.

Dezideriu

Port regesc la ochi le bate.

Robert

Cu noi Doamne ce-o să fie ?

Băleanul

(de afară)

Una, două, hăi și-a treia

(uruit. Intră un grup de oșteni unguri)

Dezideriu

(lui Robert îndemnându-l să plece)

Doamne.

Băleanul

(de afară)

Hop, răstoarnă.

Robert

Unde ?

Dezideriu

(ca sus)

Doamne, stânca se prăvale.

Robert

Frigul morții mă pătrunde.

Un oștean

A!....

(cade zdrobit de un buștean prăvălit din vârf de munte. Carol Robert și Dezideriu fug în groziți în pl. II stg. La scurtă durată intră și Mihail și fug și el pl. II stg. la dreapta se aude zgomot de luptă care crește din ce în ce mai mult, până apare în scenă un grup de Unguri fugăriți de Români. Luptă de scurtă durată. Grupul se predă când se vede înconjurat și de ceata lui Băleanul scoborât prin fundul scenei).

Scena IV-a.

Băleanul, apoi Voichița, Bucur, Stroia, oaste, Bălăceanul, Glogova.

Băleanul

Sus mâinile că-i moarte, Undei regele? Nu-l văd.

După coiful de-aur Stroia să nu-l scap, eu mă răpăd.

Hai voinici

(csc, mică pauză)

Bucur

(intră)

Izbândă.

Stroia, Bălăceanu, Glogova.

Norocire.

Voichița

Dumnezeu slăvit să fie ?

Cel de Sus ne-a dat izbândă în a noastră vitejie.

De-au venit băjanii, hoarde, și vremelnice supuneri

Domnul ne-a urnit povara ce ne apasa pe umeri.
 Neclintita a fost credinta si in Domn si in Dumnezeu:
 Calauze sfinte țarei in impasul cel mai greu.
 Iar de-a fost colcotă-n țară, pe lei broboade mohorite,
 Si jălanie și grijă, zile searbăde, urite,
 Furtunoase, inpânzite, neamul n-a pierdut credința
 Si credința-numa-n lege ne-a adus azi biruința.

Stroia

Doamne, după cum e obiceiul din bătrâni, să ne-nchinăm.

Bucur

Când in leagăn este pruncul, pentru el noi ne rugăm.
 De e nuntă, de e moarte, de e rău sau de e bine
 Invățat a fost românul prea smerit să se închine.
 Innălțând spre Domn privirea pururea ne facem cruce
 Ne-nchinăm dacă la luptă Vodă oastea lui își duce,
 Ne-nchinăm in toiul luptei, ne-nchinăm și după trântă
 La ospăț ca și la muncă-n strămoșeasca lege sfântă.
 Ne-nchinăm oricând, ori unde, căci moșia nui altar,
 Facile : brazii de pe munte. Stelele cu al lor jar
 Scânteind ne-aprind lumina; iar noi in genunchi plecați
 Ne rugăm in cap cu Vodă.

Voichifa

Ne-nchinăm și vă-nchinați.

Bucur

(toți se descopăr și cad in genunchi)

Doamne prea slăvit și mare, numele sfintit să-Ți fie
 Căci ne-ai mântuit pământul de-a păgânilor urgie,
 Iartă-ne greșeala noastră căci supuși suntem greșelii
 Inpotriva-ți niciodată n-am dat drumul indoielii.
 Ține-n paza Ta cerească sufletele celor-morți,
 Pentru țară și credință și de grije să le porți.
 Tu, de rău ne izbăvește după cum ne-ai izbăvit
 Și ne mântue de ispită după cum ne-ai mântuit.
 Sfânt de-apururi îndurate, milostiv, făr' de prihană.
 Duhurile necurate mână-Le mereu in goană.
 Să n-atingă credincioșii ce smeriți Ți se inchin....
 Mulțumescu-ți Ție Doamne, mântuitu-ne-ai....

Stroia

Amin !

Bucur

(toți se ridică după ce și-au făcut semnul crucii. Se acopăr.)

Pace vouă. !

Scena V.a.

Acciași, Băleanul, Mihail,

Băleanul

(intră)

Bucure,,

Bucur

Ce e?

Băleanul

Un rănit vrășmaș.

Stroia

Un prins?

Bucur

(văzând pe Mihail întins pe-o targă)

Prepositul Mihail?

Mihail

Eu Bucure... mă duc... M'am stins.

(Pe targă este adus și Dezideriu)

Voichița

[zărind pe Dezideriu]

Regele e mort?

Mihail

[în timp ce cadavruul lui Dezideriu este scos din scenă]

Nu Doamne... Regele... el... 'a scăpat.

Zeaua lui cea aurită, Dezideriu a-nbrăcat,

Altfel nu era scăpare munții Regele să-i treacă.

Pentr-un Rege ori și cine fruntea-n țarnă și-o apleacă.

Pentru Rege Dezideriu s-a jertfit și a murit

Ladislav, Andrei, Cumanii, nobili, clerici... s'au topit.

Voichița

Noi îți dăruim viața.

Bucur

Să te duci la tine-n țară.

Să cuvânți cum știu românii pentru țara lor să moară.

Voichița

Să iertăm pe Carol Robert

Bucur

Du-te.

Mihail

[încearcă să se ridice]

Frigul... m-a cuprins.

Voi... mă liberați... dar moartea'nghiare și pe veci...

[cade și moare]

Băleanul

[aplecat asupra lui Mihail]

S'a stins.

Bucur

[descoperindu-se. Toți fac la fel].

Dormi prieten și dușman, dormi de-acuma somn de veci.

Vântule, vânt de uitare peste trupul lui să treci

Căci de-acuma Mihaile, liniștea este stăpână,
După cum peste ținuturi este flamura română.
Dormi în pace Mihaile, și ai găsit oblăduirea
După cum neamul și glia prin credință, mântuirea.

Voichița

Bucure luceafărul!

Bucur

[zărind luceafărul apărând pe cer

Da...! Lușmanul e-nvins. S-a stins

Iar luceafărul pe boltă pentru țară s'a aprins.
Înainte de-a răsare sus a soarelui văpaie,
Să mângâie neajunsul sau s'alinte grija, răul,
Vestitor de mulțumire ne răsare curcubeul
Tot așa după furtună și băjanie, restriște,
Norii depe cer iau goană, iar pe munte, pe miriște
Cad razele senine ale sfântului luceafăr,
Semn că-i liniște în țară, semn că neamul este teafăr,
Vindecat de suferințe și de răni în lupte prinse
Și că hoardele barbare din cuprins au fost invinse.
El e vestitor de bine, el luceafărul de sus
Căci cu raza lui senină el, seninul l-a adus.
El ce atâta ne cuvântă, el ce-n luptă ne-a văzut.
Tu luceafăr, tu fi martor al Românilor trecut,
Strănepoților le spune cum părinții-n grele zile
Au luptat pentru moșie ca și tine Mihaile,
Au luptat pentru credință, pentru Vodă, pentru grai,

[cătore oșteni]

Pogribanie creștină face-ți-i, în plin alai
Ostășesc cum se cuvine luptătorului lovit
Ce jertfind a lui viață pentru țară a murit!

[oștenii duc targa]

Stroia

Bucure, Domniță, căpitani, oșteni, boieri,
La nceput fu îndoială, rază de nădejde ieri
Azi, lumină și izbândă, mâine flori de primăvară
Dacă-am fost în îndoială m'am gândit numai la țară,
Iată pentru ce eu Stroia, umilit vă cer iertare
Viitorul e nădejdea când credința este mare.
Cei mărunți stau la răscruce și nu pot să prindă drum.
De m'am îndoit de multe...

Bucur

Însă ce gândești acum?

Stroia

Am văzut că roata morii nu a stat ci s'a-nvârlit.

Glogova

Și că iazul de secase mai setos s'a năpuslit.

Băleanul

Frunza se făcuse piatră.

Bălăceanul

Crengile săgeți de fier.

Voichița

De s'a-ntunecat văzduhul dela glie pân' la cer!

Siroia

Orb am fost, azi văd lumina și lui Dumnezeu mă-nchin
Cum mă-nchin lui Vodă, țarei, neamului, la toți.

Băleanul

Amin.

Glogona

Dușmanul e cotropit iar Dragomir spătarul este
Jos în vale cu a lui ceată. Pretutindeni
Sc scoboară voinicimea după ce a săpat în munte
Vitejia românească : e cunună pe-a lor frunte.
Ca aducere aminte și ca sfântă mulțămire,
Vodă va-nnălța în piatră Domnului o mănăstire,
Vel spătarul Dan, mai bine-i. Vodă cu Silvan, Pioară
Sunt în Argeș și ne-așteaptă. Buciumul iar în țară
Va suna, dar nu de luptă ci de nuntă... Nuntă mare
Între Bucur și Voichița. Nuni vor fi : Soare răsare
Și măritul Alexandru Vodă Basarab.

Toți

Trăiască !...

Siroia

Neiclitit a stat la luptă și în legea strămoșească
Prin înțelepciunea-i glia de vrășmaș fu mântuită
Și prin el în cartea lumii țara ne-afost rânduie.

Voichița

[din depărtare se aude doina din caval. Liniște generală. Creasta munților e luminată de razele lunii]

Din caval răsună doina moștenită din străbuni.

[pauză mică]

Doina-i plâns și bucurie. Doină tu se ne'ncununi.
Doină sapă-n sunet dulce vitejia ca și jalea
Să tresalte-n plâns și-n zâmbet, codrii, munții, râul, valea
Căci tu doină ești a noastră plămădită-n suferință
Și crescută-n bucurie ca și pentru biruință,
Tu ne-ndemni, ne dai viață când încrederea se stânge.

[mulțime]

Nici un murmur... Doina saltă... Doina râde... Doina plânge...

INSEMNĂRI

C. Sandu-Aldea

Peste o mână de cărți a linereții noastre s'a abătut o aripă de nor. Autorul care ne trimetea în clipele primitoare ale copilăriei mireasma Bărăganului cu fân inspicat și taina bălților a adormit întru Domnul. La vestea morții lui au plâns amintirile anilor când ne desfătau eroii rustici și lupta îndârjită a celor *Două neamuri*. Au răsărit în pulberea aureolată a anilor frazezi dragele emoțiuni pe cari ni le-a urzit în suflet literatura sa. Și de aceea astăzi, când omul-piere, gândurile ne chiamă în spre ceea ce a cădit scriitorul: fie vremelnic, legat numai de moment și de sufletul nostru; fie mai durabil, care va încânta și de acum înainte sufletul altora.

C. Sandu-Aldea nu mai scria demult.

A fost un ostaș al falangei care a pornit supt cutele steagului dela *Semănătorul* și împreună cu Vlahuță, Coșbuc, N. Iorga, au năzuit să redeștepte la viață dogmele amorțite de criticismul tăios al *Junimei*; să aducă preocupările etnice în literatură, să actualizeze crezul lui Eminescu. Talentul lui pus în slujba unei idei, a dat naștere nuvelisticii în care voia să oglindească viața satelor. Așa au eșit la lumină volumele: *Pe drumul Bărăganului*, *Două neamuri*, *Pe Mărgineanca*, *În urma plugului*, *Ape mari*, *Dru n și popos*. Și firul a fost întrerupt ceva mai târziu după încetarea curentului în care se găsea angajat.

Din tot ce a lăsat în urmă, se desprind două categorii de producții: cea dintâi, în care tezismul semănătorist este biruitor în dauna realizării artistice și a doua, schișele sau paginile sporadice în cari creațiunea s'a degajat din tendința ambianței, a fărâșismului și naționalismului.

Activităţii prime i-am acordat creditul desăvârşit din anii naivităţii, iar astăzi o privim cu simpatia aducerii aminte. *Două neamuri*, b. o., este dintre acestea. Ele vor însemna doar o constatare pentru istoria literară, o faţă a unui moment din evoluţia scrisului nostru şi nimic mai mult. Este rezultatul confuziunii care se făcea pe atunci între literatura de pleoarie în favoarea clasei obiđuite ţărăneşti şi între literatura propriu zisă, stăină de demonstrarea altei teme decât aceea a frumosului. Sunt cărări pe cari o seamă de călători apucă greşit, dar eroarea săvârşită de ei serveşte altora. Dar poate atunci, în prospeţimea şi fanatismul unei idei care trebuia să răzbată, ele îşi aveau însemnătatea lor.

Literaturile popoarelor tinere simt nevoia să se vertebreze cu un crez. Iar, în această perioadă şi ceva mai înainte, tendenşionismul a stăruit la noi în toate grupările unde se scria. Dacă scriitorii din jurul lui Gherea demonstrau o premisă socialistă (simpatia pentru proletariat), trebuia să vină contrabalansarea naşional-ţărănistă care să întoarcă privirile în spre pătura necăjişilor muncitori de pământ. Astfel „rălăcirea” în această direcşie nu era izolată, ea aparşinea unui complex social. Dacă scriitorul C. Sandu-Aldea a colorat peiorativ clasa ciocilor şi a învăluit în lumini plăcute pe cea ţărănească, istoriceşte este justificabil. Dacă s'a încumetat să înfăişeze oameni şi locuri pe cari n'avea puşinşa să le cunoască (s. ex. colşuri din viaşa Parisului, *Două neamuri*), faptul este de asemenea justificat prin râvna scriitorului, care vibrând de durerea celor mulşi, a înşeles să facă din literatură o tribună de apărare a lor. Pentru bilanşul de acum însă şi pentru perspectiva viitorului, rămân doar pure înregistrări fără să soldeze un beneficiu pozitiv şi trainic.

La cea de a două categorie, critica se va opri totdeauna, la *Datorie*, şi asupra filelor în care natura câmpiilor nemărginite sau a bălşilor dunărene şi-au găşit un talentat interpret. Prin schişa aceasta, admirabilă înşegare de logică estetică, cu gradajie şi înşeere firească, C. Sandu-Aldea se situează alături de scriitorii de talent pe cari nu-i spulberă talazurile vremurilor; iar prin peisagele autohtone românismul şi-a dat expresia artistică a naturii sale transpuse în arta slovelor.

Pulere minoră şi inegală supusă epocii în care a trăit n'a putut să culmineze şi să se desăvârşescă. Nu are un drum evolutiv, n'a cunoscut ca Sadoveanu, de pildă, un început modest cu ascensiuni glorioase. Cariera sa este eruptivă şi se integrează într'o mişcare pentru a înceta odată cu aceasta. În clipele de înaltă, fericită inspiraşie însă, scriitorul scăpat de supt dictatura slăpăniloare, a lăsat să vorbească glasul care venia din tainşele fiinşei sale şi a creiat câteva pagini superioare.

Când plugarul C. Sandu-Aldea nu s'a depărşat de poezia arăturilor şi de mediul ţărănesc, n'a greşit decât rareori şi adesea a izbutit.

În volumele sale sunt atâtă schişe, descrişii şi naraşioni pe cari numai scriitorul-ţăran, cu mulşi strămoşi înainte, şitori de coarnele plugului, putea să le împodobească. Numai un îndrăgostit de pământ, de roadele lui, de semenii cari trăesc lângă el, putea să prindă liniile. culoarea şi firea lor şi să le dea fiinşă literară.

Pentru aceste creaşii viabile numele lui C. Sandu-Aldea va dăinui.

Const. D. Ionescu.

Prăznuiri.

La noi și peste hotare, în țările de veche civilizație, lumea comemorează. Se pare că sărbătoririle, după război, au devenit o necesitate. În ele se concentrează lumina trecutului, recunoașterea a ceea ce s'a fixat pentru totdeauna în producția omenească.

Ritmul vieții moderne, frenetic și halucinatoriu, par' că este întrerupt pentru o clipă de reculegere în drumul către alte orizonturi. Din marile evenimente consumate și din pilda vieților trăite pentru un gând frumos, din sânul trecutului se împărtășește prezentului precizări pentru căile viitorului. Către piscuri, în ascensiune, o scurtă oprire spre a măsura realitățile trecute, ca să poți repera adevăratul relief care trebuie atins. Este poate cea mai firească legătură între formele de evoluție ale unei culturi; este merge-rea înaintea cu determinările venite din urmă. Depozitul trecutului la baza celor viitoare. Și această axă se poate numi, fără înconjur, *tradiționalism*. Chiar când îi vezi existența și te lăpezi de el, te urmărește obsedant și slujești în numele lui, pentru că e nervul fără de care nu poate să trăiască nimic temeinic.

60 de ani dela apariția „CONVORBIRILOR LITERARE”

În calendarul actualității, trebuie să ne oprim la sărbătorirea datei de mare însemnătate pentru noi: 60 de ani de viață a unui organ de cultură. Și trebuie să mărturisim că de astădată intelectualitatea românească s'a arătat unanim la marca comemorare. S'a trecut peste micile neînțelegeri ale momentului spre a participa cu tot sufletul la aceste serbări. N'a lipsit nici oficialitatea. Prin acest larg entuziasm s'a subliniat opera culturală a criticismului pornit dela „Junimea” și desfășurat vreme de peste o jumătate de veac în paginile „Convorbirilor literare,” cari au îndrumat cugetarea românească și au cultivat spiritele pentru înțelegerea frumosului.

Mai îmbucurător decât acest simplu și elogios bilanț al trecutului au fost însă proiectele cari s'au făcut pentru viitor: de a se continua cu puteri noi opera bătrâni reviste. Din toate părțile veniau încriminări că Direcția nu se îngrijește să pună „Convorbirile” în acord cu vremea, mântuindu-le astfel de senilitate. Nu putem să spunem că nu s'au făcut eforturi. D-l Tzigara-Samurcaș, cu acest prilej ne-a mărturisit-o și se pare că s'au luat toate măsurile pentru a i se imprima această față. Apelul făcut de director va avea ecou și participanții la sărbătorire se vor lega să revivifice un organ cu atâta strălucire în trecut. Pentru deplina izbutită s'au plănuit și mijloacele administrative. Nădăjduim, pentru cinstea culturii noastre, că legăturile din ziua de sărbătoare, nu vor fi uitate a doua zi și „Convorbirile literare” vor continua să trăiască viguros ca „Nuova Antologia” în Italia sau „Revue des deux mondes” în Franța.

Comemorarea lui Petrarca.

În străinătate excursiile la izvoarele încă vii ale trecutului sunt mai numeroase. Italia se pregătește să evocă după 600 de ani clipa, când marele liric, Petrarca, a văzut pentru întâia oară în biserica Sainte Claire din Avignon pe Laura, inspiratoarea sonetelor de glorie eternă. În cetatea Papilor sufletul francez și cel italian se vor întâlni în preajma icoanei celui ce a dăltuit în vers granitic veșnica tresărare a sufletului omenească. Se pleacă dela o clipă din vicața omului stărnită de viforul unei pasiuni care a trezit în conștiința artistică puterile creatoare ce aveau să clădească minunata artă a Canzonierului, model de lirică pentru toate timpurile și toate literaturile; se rechemă amintirea celui care, după afirmația lui F. Brunetière, avea să-și resfrângă irizările cristalinelor sale departe peste sufletul romanticului Lamartine. Către poezia lui Petrarca ca spre o dumbravă sfântă și-a îndreptat pașii și I. Heliade Rădulescu. În năzuința lui

de a crea posibilități de începuturi literaturii românești, s'a adresat și maestrului toscan. La corul cuprinzător care înalță imn de slavă liricului italian și binecuvântează fericita întâlnire a lui cu Madonna Laura dela Sainte Claire în ziua de 6 Aprilie 1327, alăturăm și slabul nostru glas, ca recunoștință pentru trecut și mulțumire pentru clipele de farmec pe cari ni le procură minunata carte a sonetelor sale.

* * *

Notăm de asemenea ocazională comemorare a Italiei: un centenar dela moartea marelui om de știință, Alessandro Volta, încheiat în ziua de 6 Martie 1927. Revistele italiene aduc cu această ocazie lungi studii consacrate fizicianului Volta, care după cuvintele lui Arago intrunia în cel mai înalt grad două calități deosebite și rar apropiate în personalitatea unui om: geniul creator și spiritul de aplicație. Pe tărâmul științific Volta este un cucrător modern în captarea forței care în zilele noastre a devenit indispensabilă: electricitatea. Dacă Franklin a prins-o în văzduhurile înnoirate, Volta a înmagazinat-o în pile și a făcut posibilă întrebuințarea ei. Intre binefăcătorii umanității numele lui Volta se numără alături de al celorlalți sărbătoriți în acest an: Pestalozzi, Bethowen și Italianii se pregătesc să-l cinstească prin manifestări publice la Como, patria sa.

Const. D. Ionescu.

Pestalozzi și vremea noastră.

Sărbătorirea cucernică la aniversări a exemplarelor distinse ale umanității e un semn îmbucurător al vremii noastre.

Fiindcă dacă pedeparte ne arată cât de mare e nevoia unei reacțiuni împotriva spiritului utilitarist și prin urmare însăși puterea acestui spirit, pe de alta ne consolează prezentându-ne frumoasele avânturi ale unei elite intelectuale și morale care folosește orice prilej spre a afirma victoria umanității purificate de animalitate.

Comemorarea lui Pestalozzi oferă într'adevăr elemente ce lipsesc vremii noastre și cari inchipuiesc chiar idealurile către cari țintim noi. Ceeace caracterizează mai ales activitatea marelui pedagog e tocmai impresiunea unitate a vieții și operei lui. În lumea ideologilor lucrul nu se întâlnește prea des. În gândirea multora, ideile sunt bune nu pentru auterii lor, ci pentru alții.

Nu acesta era cazul lui Pestalozzi. Ideile, ce i-au fost scumpe, i-au servit drept călăuză a activității sale practice. Și muncitorul dela Neuhof, Stans, Burgdorf și Iverdun a fost omul care a făcut să înflorească ideea în faptă. E o primă pildă ce se dă vremii noastre.

Și mai sunt încă și altele. Opera sa pedagogică a influențat într'un mod deosebit concepțiile școlii actuale. Pestalozzi a fost în primul rând un precursor de frunte al școlii active.

Îvită ca o reacțiune împotriva școlii tradiționale, care izolase plâpânda făptură de viață și-o educă împotriva naturii, școala activă înțelegea ca plecând dela datul psihofizic al copilului să ajungă la idealul unei dezvoltări integrale a forțelor sale. Și pentru aceasta vechea metodă pasivă, care făcea din elev un memorizator al materialului din cărți, e înlocuită cu metoda activă ce stimulează pe copil la o activitate proprie. Ei bine, întreagă această metodă o găsim la Pestalozzi, care dacă pe deoparte a sintetizat ideile trecutului, a deschis definitive și largi perspective pentru viitor, adică pentru vremea noastră.

Pestalozzi a dat apoi precis formularea principiului intuiției ca bază a învățământului. Contactul direct cu obiectele produce intuițiile, materialul, pe care puterea abstrac-

liei îl va dăltui în noțiuni și judecăți. Școala se va îngriji astfel de preciziunea intuițiilor, fiindcă ele sunt punctul de plecare al judecăților superioare.

Dar opera lui Pestalozzi luptă și pentru formularea unui ideal educativ. Dorind dezvoltarea organismului psihofizic al copilului într-o viitoare personalitate morală și religioasă, apostolul înțelegea folosul social al unei astfel de personalități. Nu depărtarea și disprețul de societate, ci tocmai integrarea în ea pentru promovarea ei, iată sensul adevăratei activități a personalității.

Aplicăți gândul lui Pestalozzi vremii noastre. Veți înțelege atunci cât de falsă e atitudinea personalităților, ce disprețuesc societatea renunțând la orice acțiune de regenerare în sânul ei ca și a aceluia, cari doresc să-și impună idealul trecând peste realitatea socială.

O justă concepere a personalității, iată ce ne oferă opera lui Pestalozzi.

Dar apostolul dela Iverdon iubia și poporul său nenorocit și-i dorea ridicarea materială și morală. Și aplică aci din nou metoda activă. El socotea să dea poporului mijloacele de ridicare prin propriile sale forțe. Acesta era rolul culturii.

Când în vremea noastră se pune cu atâta persistență problema culturalizării maselor, ideile și sugestiile lui Pestalozzi pot fi rodnic folosite.

Atâtea motive pentru cari comemoratul de azi e un îndreptar al vremii noastre.

Al. Dima.

Scrisori din București. / Central University Library Cluj

Două vizite: Tagore și H. Keyserling.

Faptul apariției bimestriale a revistei noastre impune acestei corespondențe o înfățișare specială. Suntem nevoiți să comunicăm cu cititorii noștri numai la schimbarea anotimpului.

Precedenta noastră epistolă ținta să prindă în primele ei rânduri aspectul cratic, pe când prezenta se pregătește să învie primăvara. Socotim însă că cititorii vor fi simțit îndestul fiorii reînnoiți veșnic ai anotimpului tinereții, ca să le mai dăm o palidă descripție. Singurul lucru, la care-i putem îndemna, e să mediteze puțin la răsunetul sufletesc al noii primăveri asemănându-l cu ecourile trecutului. Vor prinde atunci într-o grafică a primăverilor drumul către bătrâncea sufletescă și vor simți răsul însoțit al naturii, care rămâne în sine etern aceeași ca o posesoare a tainei „tinereții fără bătrânețe și vieții fără de moarte.”

Indiferența naturii față de inutilul sbucium al vicții umane, iubită temă poetică, ne sugerează cealaltă concepție a trăirii intense a naturii, a identificării cu ea și ne poartă cu gândul către îndepărtata Indie, care a trimis Bucureștilor figura de profet al lui Tagore.

De altfel orașul culturii noastre a fost onorat și de vizita altui filosof—s'ar putea spune poet—contele *Hermann Keyserling*. În gândirea ambilor, tiparul s'au ajunge pentru răspândirea spiritului binefăcător. Persoana își are încă rostul ei. Și deaceea Tagore ține să vadă și să fie văzut. Și deaceea Keyserling ține să fie auzit.

Dacă filosofului—poet indian i s'a făcut o triumfătoare primire, lucrul nu s'a întâmplat până la sfârșit cu *Hermann Keyserling*. Deși revistele și ziarele i-au închinat pagini însemnate, unii au văzut totuși în acțiunea lui tendințe de propagandă germană.

Patriotismul contelui e desigur un fapt evident și de remarcat. Nu ne interesează însă pe noi, cari suntem patrioți din punctul nostru de vedere. Ne privește însă altceva. Justificarea cultural-filosofică a patriotismului său. Aceasta trebuia întâiu lămurită,

Dar față de ideile contelui, intelectualitatea noastră — vorbesc de cea adevărată — nu s'a simțit tocmai entuziasmată. Cică filosoful n'ar fi având „idei noi.”

Suntem foarte măguliți de pretențiunile mari ale celor ce gândesc în țara aceasta. În cazul lui Keyserling însă, socotim că ceea ce țintește el e răspândirea, mai mult a unui fel de a gândi, a unei metode, care-și propune să trăiască până în adâncurile ființei noastre adevărurile ce vegetează în sfera unei reci intelectualități. Trăirea intensă a vieții și prin gândire, idendficarea noastră cu gândirea, aceasta dorește mai mult contele.

Hermann Keyserling se integrează astfel în mod firesc în linia filosofilor vieții după distincția pe care R. Müller Freienfels o făcea între „filosofia științii” și „filosofia vieții.”

O justă apreciere a lui după însăși intențiunea operei sale ar fi eliminat multe observații și critici ocazionale.

În orice caz, Bucureștii pot fi fericiți: au auzit pe Tagore în bengaleză și pe H. Keyserling. Și mai ales — să-mi fie iertat — i-au văzut.

Al. Dima.

1927 Martie.

Din Revistele românești.

Universul literar

an. XLIII, nr. 12, 13.

Roma

an. VII, nr. 1.

BCU Cluj Traditionalism și modernism. brary Cluj

Univ. III. publică în extenso conferința poetului I. Pillat: „Generația nouă față de tradiție și modernism”. Idelle expuse aici alcăluiesc o inventariere a celor ce au rămas în picioare după bălăstă purtată în anii trecuți. Clocnirea a fost de oarecare însemnătate, de oare ce ecuri din cele ce au fost se mai repercutează încă și acum. Din când în când deschizătorii de discuții reiau firul început mai demult în paginile *Gândirii*. Menționăm, pentru vremea în urmă, în afară de cele anunțate mai sus, la cari ne vom opri, și articolul d-lui Pompiliu Constantinescu din *Vieașa literară*: „Echilibru între anticeze”; și d-sa caută să soluționeze aceeași problemă pusă evident în literatura și cultura noastră.

D-l I. Pillat admite o innoire echilibrată. Media la care ajunge, înțelegând un tradiționalism aducător de elemente noi în consonanță cu achizițiile trecutului, socotim că formează concepția cea mai justă și pușini numai sunt aceia cari rămân la formula stereolipă și stearpă a tradiționalismului inert.

Într-o expunere înlinsă și perfect argumentată poetul își propune să explice cei doi termeni puși în poziție anlimonică numai de aceia cari au dat valori exagerate noțiunilor, însă dacă le luăm supl raportul firesc și cumpănit, se impacă perfect.

Este necesar să se facă un distingo între tradiția creatoare și tradiția „tipic”, cea dintâi manifestându-se la noi prin ideea latinității și creștinismului, au general o vieașă spirituală; cea de a doua supl forma latinismului și ortodoxismului anchilozat al călugărilor greci, au format corpuri streine și inoportune pentru organismul nostru.

Examinând *modernismul* face aceeași distincție: un spirit modern și modernism. Unul corespunzând tradiției vii este adaptarea la necesitățile locului a elementelor de cultură streină; celălalt, modernismul, este imitarea servilă a străinății în ceea ce nu se poate acclimatiza vieții indigene. Exemple: Spiritul modern a produs pe Alecsandri; modernismul, pe Bolintineanu.

Dar, avem noi o tradiție? Iată ceea ce-și propune autorul să dovedească. Cu un bogat aparat de argumente, poetul urmărește tradiția noastră în fenomenul religios și în cel artistic. Există un misticism românesc cu totul deosebit de cel slav. Misticismul credinței noastre e plastic și concret, cel slav este nebulos și irațional.

Tot astfel în artă, b. o., în arhitectură există o creațiune specific românească. În pictură aportul nostru este și mai precios: „peisajul rustic și sufletesc”, este o realizare românească. La fel cu muzica, Avem un folklor original, care dacă va fi fecundat prin mijloacele muziciei noastre europene va produce arta muzicală băslinașe superioară și proprie numai nouă.

Literatura însă are însușiri și mai de seamă: proporție, seninătate, sentimentul rustic al naturii, gluma fără răutate, voinicia din balade, duloșia, toate duc la echilibru, optimism, lirism

contemplativ. Acesta este fondul străvechiu al sufletului cu exteriorizările sale artistice. Ce ne aduce modernismul din literaturile în care el a încolțit? Elemente cu totul în disonanță: spirit demonic, abstract, mistic, brutalitate și cinism. Un cortegiu de psihoză care năvălește peste sănătatea robustă a echilibrului nostru clasic. Dar, este și un spirit modern binefăcător, acesta nu siluște formele și conținutul sufletului nostru și se impune ordonat, nesmițit. Acest spirit modern a biruit tipicul slavon, care inițial a fost un modernism, căci ce este modern se leagă de durabil, ce este numai modernist se leagă de o modă caducă. De aceea și problema actuală trebuie să se deslege după îndreptările trecutului: „o sinteză creatoare a tradiției vii populare românești cu elementul modern”. Nu putem să rupem cu trecutul, căci el „este un izvor mare de energie și în momentul când generația cea nouă apucă drumul viitorului, este bine să pornim alături cu toți morții neamului nostru, să ne simțim împinși din spate de masa mare a poezilor anonimi populari, de masa mare a marilor înalțași, cari fiecare la un moment dat al vieții lui a fost un pionier modern față de o tradiție veche, pe când toți pionierii și toți reprezentanții modernismului n'au reușit să creeze decât numai forme tipicizate”.

Cucerirea poziției noastre culturale în ansamblul lumii și civilizațiilor bătrâne, n'o putem face de cât cu energiile noastre. Până acum figurăm doar ca stat pe harta Europei și ca element etnic, dar nu ne-am înscris încă între factorii de lumină decât cu începutului modeste. Viitorul și umanitatea așteaptă de la noi tocmai această contribuție.

Problema tradiționalismului și înnoirii interesează în așa măsură intelectualitatea noastră, că devine obiect de discuție chiar pentru cercurile academice, nu numai pentru cele publicistice. Astfel avem satisfacția s'o întâlnim și în mediul universitar. Revista *Roma*, apărând reorganizată — și e locul s'o spunem că o doria demult așa cum este acum, — publică printre numeroase studii și informații de real interes, prelegerea de deschidere a cursului d-lui prof. *Ramiro Ortiz*, care a ținut ca să pună lecțiile sale asupra lirismului Italian în unghiul acestor idei. Și d-șă jine să insiste asupra faptului relevat de d-l Pillat că tradițiile și înnoire nu sunt termeni antitetici și ireductibili „ci reprezintă două forțe reale și legitime ale vieții sufletești și sociale a popoarelor; două forțe din al căror veșnic conflict rezultă echilibrul. Tradiția fixează și *lezaurizează*, *capilarizează* cuceririle experienței, datorite în mare parte și înnoirii. Aceasta, pe când face posibile noi experiențe, împiedecă în același timp ca apa să se oprească din curs, odihnindu-se în smârcuri nesănătoase”. De sigur din discuție d. R. Ortiz a exclus *modernismul*, de avangardă care prin poziția sa depărtată și prin esența cu totul străină de însușirile specifice, n'ar aduce decât la puncte moarte.

Ori cum, din schimbul de vederi de până acum, o concluzie sigură se impune: să vizăm în cuceririle noastre numai achiziționarea celor elemente cari nu intră în conflict cu substratele profunde autohtone. Înnoirea să se facă fără salturi și echilibrat în raport cu structura milenară a etnosului românesc. Pe această cale, înlăturând snobismul dăunător al imitațiilor, forțele românismului vor ajunge să scoată în lumina artei fețele sale de mare originalitate. Rășărirea lor din bl-cul inform în care zac, va fi o victorie a sufletului celor 18 milioane de Români, care se va dăruii sărbătorește, cu vlagă tinerească, bătrânel Europei.

Const. D. Ionescu.

Mișcarea culturală severineană.

Casa Lumii din Mehedinți.

Printre manifestările culturale ale orașului nostru se înscrie cu multă cinste activitatea *Caselor Lumii din Mehedinți*. Răspunzând unei necesități simțite, acest ateneu popular își încheie rodnic al VIII an de existență. Și-a propus dela început să răspândească lumina în stratele largi ale lumii dela oraș, să atragă la conferințele sale pe cei cari au nevoie de completări și acum, când este la sfârșitul a opt ani de viață, poate să constate cu mulțumire că și-a împlinit rostul și a devenit un organ necesar. Săliile, totdeauna suprapopulate, dovedesc cu prisos cât sunt de căutate conferințele și producțiunile pe cari le organizează această înjghebare culturală.

Dar așezămintele și viața spirituală sunt în funcțiune de energia omenească, a unora numai cari vin înzestrați cu mai multă răvnă și stăruință intru atingerea scopului. Trebuie să mărturisim — cu recunoașterea greșelii și slăbiciunii noastre — că prea puțini ne dăm partea de contribuție pentru propășirea unei asemenea activități. Ne lăsăm furaiți, fie de ocupațiile noastre, fie de beatitudinea calmului provincial și nu ajutam pe cât ar trebui la culturalizarea masselor prin aceste mijloace atât de eficace. De aceea, când se ivește omul persistent și luminat care-și ia sarcina unei mișcări de felul acesta și o duce înainte, chiar când nu este ajutat de ceilalți, trebuie să i-o punem în lumina necesară. Și omul care dă viață viguroasă *Caselor Lumii* este profesorul *Al. Bărcăcilă*.

Conferințele din anul acesta ca și până acum au fost încadrate de un program de producții muzicale, recitări sau proucdțiuni coreografice, înfăptuite cu concursul majorității școalelor secundare din localitate. Dar numerele care întovărășesc conferința au rostul în deosebi de a distra, partea importantă, lecția liberă care se ține mulțimei, este conferința. Pentru deplina isbitută s'a făcut apel la subiecte variate, asupra literaturii menționăm următoarele: *Cezar Păpacostea* — prof. univ. *Probleme filozofice în opera lui Eminescu*; *P. Grosu*, prof. — *Lirica poeziei populare*, cu privire la medicină d-l *D-r. I. Glăvan* — Cluj a ținut conferința; *Conjunctivă granulosoasă*; *D-r. I. Jianu*: *Sculptura hirurgicală*. Mai numeroase și mai atrăgătoare au fost conferințele cu expunerea impresiilor de călătorii: *O. Lefteriu*, profesor: *Pe golfu de Neapole*; d-l *Constantin Georgescu* a făcut o expunere asupra *călătariilor sale în America* și tot așa d-na *Alexandra Gr. Cantacuzino* a vorbit despre *drumurile sale din țara de dincolo de ocean*. Amintim altele cu subiect științific, religios și economic: *I. Popescu-Voilești*, prof. universitar: *Cum se nasc și cum mor munșii*; *Protocolul Șt. Pârlișas*; *Superioritatea creștinizmului*; *D-r. Gheron Nella* — *Institulele moderne de cercelări economice*, ș. a.

Unirea a fost sărbătorită printr'o șezătoare osebită, la care a vorbit d-l prof. *C. Danciu*. Și tot așa centenarul morții lui Beethoven, cu program muzical din opera marelui compozitor precedat de conferința d-lui prof. *I. St. Paulian*.

Numărul prea însemnat al șezătorilor nu ne îngăduie decât să înregistrăm subiectele conferințelor și să ne oprim doar la acelea cari prezintă un interes deosebit, fie pentru natura aportului de idei sau pentru darul de vorbitor al unora dintre cei ce s'au perindat la această tribună. Așa, b. o., conferința ținută de d-l *Marius Vorvoreanu*: *Mehedințul de ieri* are o deosebită însemnătate fiindcă dă la lumină lucruri cari stau necunoscute în filele cărților necitite, în documente, sau sunt pinzările în cine știe ce însemnări. De aceea pentru propagarea mai departe a celor spuse de d-sa cu privire la trecutul județului nostru, am crezut necesar să dăm mai jos un scurt rezumat.

În „*Mehedințul de ieri*”, d-l *Marius Vorvoreanu* ne-a înfățișat situația județului nostru, privită supt toate aspectele dela 1830 până astăzi.

Conferențiarul declară dela început că ideea care l-a călăuzit să cerceteze trecutul județului Mehedinți, a fost aceea de a arăta că, dela 1830, de când începe propriu zis o vieță organizată a județului, s'a creiat o operă traică aici, și face aceasta asemeni Vicontelui d'Avenel, care a stat și a cercetat 20 de ani chestiunea muncitorească din Franța, pentru care se spunea că nu s'a făcut nimic, spre a ajunge la concluzia că muncitorii se bucură cași celelalte clase sociale de o vădită stare de îmbunătățire și de progres:

D-l Vorvoreanu examinând la început situația Mehedinților din punct de vedere administrativ, arată anomaliile cari existau în gruparea comunelor districtului; de exemplu, *Verciorova* de azi, făcea parte din plasa Cloșani și cine avea nevoie de un act, trebuia să plece dela *Verciorova* la *Baia-de-Aramă*. Politica juca un rol atât de important în vieța administrativă de atunci în cât *Grigore Miculescu*, care mai târziu a fost candidatul la Domnie, având moșie la *Ulmuleș* în *Dolj*, a dispus ca acea comună să facă parte din județul Mehedinți. Pană *Gărdăreanu* era prefect al județului, primar al *Cerneșilor* și judecător la *Baia-de-Aramă*.

Un mare câștig pentru noi a fost aplicarea Regulamentului organic, care marchează începutul formării noastre ca stat; iar în ce privește satele, s'a ordonat prin el, ca ele să fie scoase din văi și din coclauri, *la linie*, dându-se un aspect îngrijit și frumos așezării lor.

Autoritatea județului era compusă dintr'un prefect, subprefectură cu șapte plase, cari erau la rândul lor foarte prost și irețional împărțite. La început comunele se conduceau de un șoltuz cu 12 pargari. Satele erau împărțite în sate de moșneni sau sate libere, sate mânăstirești, domnești, boerești. Regulamentul organic introduce în conducerea comunelor pe pârcaș și vornicel. La 184 se sporește numărul comunelor; fiecare comună era compusă din 100 familii sau 500 capi.

La *Mehedințul de ieri, agricol*, conferențiarul arată că erau foarte puține unelte agricole și foarte puțini proprietari le posedau. Ele se aduceau dela *Pesta*.

Casele jârănești. Satele din *Câmp* și *Blahnița* nu aveau case construite, ci bordei; un bordei cu pod și cunic costa 147 lei. Valoarea totală a caselor din județ, cari erau în număr de 42.135 și 86.000 atenanse, se ridică la suma de 528.000 lei.

Un amănunt interesant: în *Severin* erau 452 de case, dintre care 16 cu două etaje și 429 cu un cat; șapte în pământ și 227 de atenanse. Din toate acestea 363 erau făcute din zid, 345 de lemn și 7 de pământ. Valoarea totală: 125.000 lei. În *Cerneți* se găseau mai multe clădiri decât în *Severin*.

Populața — În jud. Mehedinți erau 273.000 birnți români în sate, 290 în târguri, 685 boeri mazili, 194 comercianți cu patentă, 524 industriași, 1344 țigani, 78 holtei, un dezrobot patentat cl. I, 16 patentari cl. II, 331 boeri de neam și fiii, 17 postelnici, 71 asidoși, 104 sudiiți,

30.918 familii, 185 700 suflete, 92.000 bărbați, 92.000 femei, 4543 bărbați știutori de carte, 176 femei știutoare de carte, 691 străini.

Azi : 66.419 familii, 330.000 suflete, 84.562 bărbați, 95.775 femei.

Străini erau în total în tot județul 691 : 7 francezi, 4 italieni, 6 greci, 12 ruși, 12 prusieni, 532 austriaci, 49 turci, 21 jidovi. 78 diferiți. După confesiuni : 180.965 creștini, 402 catolici, 72 protestanți și 21 jidovi.

Proprietatea — Asupra acestui capitol conferențiarul a stăruit cu mult lux de amănunte. După ce enumără pe toți marii proprietari de odinioară ai județului Mehedinți, ajunge la concluzia întemeiată pe date statistice riguros verificate, că au mai rămas din ei 11 proprietari — restul marelui proprietăți, care cu adevărat a existat în district, s'a fărâmițat și s'a instrăinat în mai puțin de 70 ani. Două din proprietățile rămase, pe lângă celelalte puține sunt : moșia Corcova — Bibescu [fostă Brâncoveanu] și moșia Almăjelu fostă Hagiaje.

Electorale — 4 colegii. Camera : colegiul I, 31 alegători ; colegiul II, 69 alegători ; colegiul III, 243 votanți ; colegiul IV, 467 alegători. Senat : colegiul I 25 alegători, colegiul II 52.

Finanțele — La 1865 se formează primul buget anual județean. Sătenii se plâneau de prea multe biruri, diu cauza înființării de prea multe comune. Veniturile județului se ridicau pe acea vreme la 732.895 lei. Impozitele erau cam aceleași. În 1865 județul avea un venit de 261.000 iar cheltuelile 257.000. În 1866 venitul era de 335.000 lei cheltuelile de 308.000. În 1867 venitul era de 332.000 lei, cheltuelile de 238.000.

Judiciare — Un tribunal cu care se cheltuia 130.000 lei și care producea 56.994 lei. Taxe 34.658 lei, amenzi 5941 lei, vânzări 7235 lei, sechestre 160 lei.

Vama — Se exporta : lână, seu, cereale. Se importa : bere (5 fiorini 40 oca bere), fier aramă, cositor, oțel, mașini agricole, cherestea, lemne de foc din Serbia, tutun, țigla, chibrituri și arme.

Școalele — Învățătorii erau plătiți cu 25 lei pe lună și scutiți de dările către stat, comună și județ ; avea două chile bucate, iar cei dela domeniile statului erau scutiți de clacă sau aveau 820 lei anual. Din cauza leșilor mici se impuținează numărul. — Erau 130 școli, în unele locuri cu câte 2 posturi, iar în altele nici un post. La 1860 leașa se ridică la 600 lei anual.

Materialul didactic erau : *panachidele*, *Tablele* de Eliade Rădulescu, Catechismul din nemțește, Aritmetica de Pop Crapelian și Mirescu, Geografia de Gorjan și Naturalele de Namian.

Cultul. — În județ erau 312 biserici ; 8 la orașe, 304 la țară ; 363 preoți. 7 diaconi 574 cântăreți, 33 seminarisți.

Conferențiarul vorbind despre venirea lui Kiseleff la Severin, spune că i s'a citit cu acest prilej următoarele versuri alcătuite de Vasile Fabian.

„Ah ! Sabia lui Traian
Intr'o mână de Roman
Mai deșteaptă-te odată
De cuprînde lumea toată
Nu zăcea 'n Ilcăoșie
Ruginiță și pustie
Mai deșteaptă-te Aurelian
De vezi nepoștii în ce hal
In ce hal se tirănesc.
Și unde locuiesc. . . .

In bordea 'nlunecale
Afumate și ploioase.
Ah ! de și-ar aduce-amînto
Că tu ai fost a lor părinte,
Cred că vor alerga cu toștii
Fii tăi și străncpoștii
Toștii cu săbille goale
Și să strige 'n gura mare
Atci sceptra să nverzească
Românii să stăpînescă.

Și Kuseleff, după ce i s'a tradus în rusește versurile românești a dat ordin să nu se mai citească această poezie :

Conferențiarul își încheie expunerea cu vorbele : Să dea Dumnezeu ca acela care va vorbi tot peste atâția ani, să constată progres și îmbunătățiri tot atât de mari, ca acelea cari s'au făcut dela 1830 și până azi.

C. I.

Primate la redacție :

CĂRȚI

C. Kirilescu
N. Teaciu-Albu
Olimpiu Boitoș

Gh. Nichita
C. Gane
M. Mihaileanu
Marcel Romanescu
Lecca Morariu

Societatea Națiunilor și Școala
Cântarea României
Activitatea lui Slavici la Tribuna
din Sibiu

Evadări — poezii —
Intâmplarea cea mare
Feminism
Hermanoșa din Corint — versuri
La Cetatea Albă

„C. R.” Buc. 1927
Cernăuți

Cluj
„Cult. Pop.” Buc.
„C. R.” București
Pitești
„C. R.” București
București

REVISTE, ZIRE.

Transilvania : Sibiu.
Arhivele Olleniei : Craiova.
Țara Noastră : București.
Societatea de mâine : Cluj.
Grafica Română : Craiova.
Cultura poporului : Cluj.
Revista gen. a învățământ. : București.
Idcia Europeană : București.
L'Europa orientale : Roma-Italia.
Libertatea : Orăștie.
Gazeta oficială Inspectorat : Timișoara.
Gândul Nostru : Iași.
Orpheus : București.
Clipa : București.
Convorbiri literare : București.
Făt frumos : Suceava.

Cosinzeana : Cluj.
Viața literară : București.
Banatul : Timișoara.
„Tinerimea Română” : București
Universul literar : București.
Graiul Românesc : București
Răsăritul : București.
Realitatea : Cluj.
Floarea Soarelui : București.
Glasul Ardealului : Cluj.
Duminica Poporului : București.
Flamura : Craiova.
Gândirea : București.
Natura : București.
Ramuri : Craiova.

Redacția și Administrația : Turnu-Severin
Strada Decebal

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Ești Datină, stăpâna noastră bună,
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrățești cu gloria străbună
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt.”

I. Vanla

TURNU-SEVERIN